

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка
Факультет дошкільної, початкової освіти і мистецтв
Кафедра дошкільної та початкової освіти

Кваліфікаційна робота
освітнього ступеня «магістр»

на тему:

**Нестандартні уроки як засіб формування пізнавального інтересу
молодших школярів**

Виконала:

студентка II курсу, 21-м групи

Спеціальності 013 «Початкова освіта»

Марченко Анна Олександрівна

Науковий керівник:

к. пед. н., доцент

Запорожченко Тетяна Петрівна

Чернігів – 2023

Роботу подано до розгляду «__» _____ 2023 року

Студентка

(підпис)

(прізвище, ініціали)

Науковий керівник

(підпис)

(прізвище, ініціали)

Кваліфікаційна робота розглянута на засіданні кафедри *дошкільної та початкової освіти*

протокол № _____ від «__» _____ 2023 р.

Студентка допускається до захисту даної роботи в екзаменаційній комісії.

Зав. кафедри

(підпис)

Ірина ТУРЧИНА

(прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

Марченко А. О. «Нестандартні уроки як засіб формування пізнавального інтересу молодших школярів». Магістерська робота за спеціальністю 013 «Початкова освіта» – Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка; факультет дошкільної, початкової освіти і мистецтв; кафедра дошкільної та початкової освіти, Чернігів, 2023. Магістерську роботу присвячено теоретичному обґрунтуванню та експериментальній перевірці використання нестандартних уроків як засіб формування пізнавального інтересу молодших школярів. У теоретичному розділі роботи проаналізовано літературу про сутність та шляхи розвитку пізнавальної активності молодших школярів; розкрито суть та характеристику нестандартних уроків в початковій школі; проаналізовано види нестандартних уроків в роботі з молодшими школярами. В емпіричній частині роботи проаналізовано результати експериментального дослідження стану використання нестандартних уроків у процесі формування пізнавального інтересу молодших школярів; розроблено рекомендації для вчителів щодо використання нестандартних уроків у процесі формування пізнавального інтересу молодших школярів.

Ключові слова: нестандартні уроки, пізнавальний інтерес молодших школярів.

ABSTRACT

Marchenko A. O. "Non-standard lessons as a means of forming the cognitive interest of younger schoolchildren." Master's thesis in specialty 013 "Primary education" - T.H. Shevchenko Chernihiv Collegium National University; faculty of preschool, elementary education and arts; Department of Preschool and Elementary Education, Chernihiv, 2023. The master's thesis is devoted to the theoretical justification and experimental verification of the use of non-standard lessons as a means of forming the cognitive interest of younger schoolchildren. The theoretical section of the work analyzes the literature on the essence and ways of developing

the cognitive activity of younger schoolchildren; the essence and characteristics of non-standard lessons in primary school are disclosed; analyzed types of non-standard lessons in work with younger schoolchildren. In the empirical part of the work, the results of an experimental study of the use of non-standard lessons in the process of forming the cognitive interest of younger schoolchildren are analyzed; recommendations were developed for teachers regarding the use of non-standard lessons in the process of forming the cognitive interest of younger schoolchildren.

Keywords: non-standard lessons, cognitive interest of younger students.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	9
1. Сутність та шляхи розвитку пізнавальної активності молодших школярів..	9
2. Шляхи розвитку пізнавальної активності молодших школярів	13
Висновки до першого розділу.....	15
РОЗДІЛ II. ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ЗАСТОСУВАННЯ НЕТРАДИЦІЙНИХ ФОРМ НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ...	17
2.1 Суть та характеристика нестандартних уроків в початковій школі.....	17
2.2 Види нестандартних уроків в роботі з молодшими школярами.....	20
Висновки до другого розділу.....	31
РОЗДІЛ 3 ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ НЕСТАНДАРТНИХ УРОКІВ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	32
3.1. Організація та проведення дослідження щодо ефективності застосування нестандартних уроків у процесі формування пізнавального інтересу молодших школярів.....	32
3.2. Методичні рекомендації щодо використання нестандартних уроків у процесі формування пізнавального інтересу молодших школярів.....	50
Висновки до третього розділу.....	62
ВИСНОВКИ	65
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	67
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Реформування системи освіти вимагає нових підходів до навчання молодших школярів. Актуальності набуває процес розвитку пізнавальної активності. Постає необхідність пошуку нових ефективних шляхів навчання.

При організації освітнього процесу варто приділити свою увагу нестандартним та нетрадиційним формам організації навчання. Як же зацікавити учнів та зробити так, щоб урок став улюбленим? Як їх заохотити до навчального процесу? Відповіді на перелічені запитання шукали і досі шукають велика кількість вчителів та педагогів.

Великої значимості та актуальності дана проблема набуває в початковій школі. Отримання нових знань – це праця, яка не завжди дається легко. І дитина повинна з малих років розуміти, що для досягнення якогось результату потрібно працювати. Водночас вчитель має організувати навчальний процес таким чином, щоб ця праця приносила учням задоволення і викликала бажання пізнавати щось нове.

Здебільшого, до першого класу всі діти йдуть з великою цікавістю та бажанням. Та нажаль через декілька років ця жага та інтерес до навчання зникає. Для деяких учнів школа взагалі стає нестерпною і викликає у них відразу. Що ж може зробити вчитель для того, щоб підвищити інтерес школярів до навчання?

Розвиток пізнавального інтересу та його виховання у дітей є досить актуальною проблемою на сьогоднішній день, оскільки саме від того, як учні самостійно вивчають матеріал та занурюються в навчальний процес під час уроку, залежить результат та ефективність всієї роботи вчителя. Формування пізнавального інтересу в учнів – це важлива умова розвитку їх пізнавальних здібностей, зрощення в них бажання до самоосвіти, зміцнення навичок для самостійного розуміння та засвоєння навчального матеріалу.

Проблему формування пізнавального інтересу в учнів, методи та засоби його формування досліджували такі відомі педагоги як К. Ушинський, А. Дістервег, І. Песталоцці, С. Журавель, Я. Коменський, Н. Бібік,

В. Сухомлинський, О. Савченко, О. Жоржик, О. Киричук, Л. Нарочна, І. Дубровіна, І. Шамова тощо [7; 15;21].

Актуальність даної проблеми та важливість її вирішення зумовили вибір теми кваліфікаційної роботи: «Нестандартні уроки як засіб формування пізнавального інтересу молодших школярів».

Мета дослідження – дослідити та експериментально перевірити ефективність застосування нетрадиційних уроків у процесі розвитку пізнавального інтересу молодших школярів.

Об'єкт дослідження – організація освітнього процесу у початковій школі.

Предмет дослідження - застосування нетрадиційних уроків у процесі розвитку пізнавального інтересу молодших школярів.

Для досягнення поставленої мети потрібно виконати такі **завдання**:

1. Окреслити теоретичні засади розвитку пізнавальної активності молодших школярів.
2. Дослідити суть та види нестандартних уроків в початковій школі.
3. Визначити педагогічні умови застосування нетрадиційних форм навчання молодших школярів.
4. Експериментально перевірити ефективність застосування нестандартних уроків у процесі формування пізнавального інтересу молодших школярів.

Методи дослідження:

- теоретичні методи дослідження: аналіз, порівняння, синтез, систематизація, класифікація та узагальнення теоретичних даних, представлених у педагогічній, психологічній та методичній літературі, контент-аналіз.
- емпіричні методи дослідження: анкетування вчителів початкових класів, батьків, учнів, педагогічні спостереження, якісний і кількісний аналіз результатів анкетування, вивчення та узагальнення

передового педагогічного досвіду, вивчення і узагальнення шкільної документації.

Дослідницька робота була проведена на базі навчального закладу Чернігівська ЗОШ I ступеня №25 Чернігівської міської ради. В дослідженні взяли участь 28 учнів 3-А і 3-В класу.

Апробація результатів дослідження. Матеріали роботи були представлені на міжнародній інтернет-конференції «Збірник наукових матеріалів LVIII Міжнародної інтернет-конференції «PRIORITY AREAS OF MODERN SCIENCE» США та на Всеукраїнській онлайн-конференції з міжнародною участю «Стратегії та практика організації освітнього процесу в умовах невизначеності: нові виклики та перспективи реалізації». Чернігів.

За матеріалами виконаного дослідження видані публікації:

Формування пізнавального інтересу молодших школярів на уроці математики. Збірник наукових матеріалів LVIII Міжнародної інтернет-конференції «PRIORITY AREAS OF MODERN SCIENCE». США, Чикаго; Педагогічні умови ефективного використання нестандартних уроків математики у процесі пізнавального інтересу учнів. Матеріали Всеукраїнської онлайн-конференції з міжнародною участю «Стратегії та практика організації освітнього процесу в умовах невизначеності: нові виклики та перспективи реалізації».

Структура дослідження. Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (63 позиції) та додатків.

Загальний обсяг роботи – 71 сторінка. Основний зміст роботи викладено на 61 сторінці. Робота містить 10 рисунків, 12 таблиць.

РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

1.1. Сутність та шляхи розвитку пізнавальної активності молодших школярів

Передумовою успішності в навчанні молодших школярів виступає пізнавальна активність, яка, за Л. Аристовою, виявляється у процесі її перетворювальної діяльності й передбачає ставлення суб'єкта до навколишніх явищ і предметів [2]. Автор наголошує, що активність є невід'ємною умовою пізнавальної діяльності суб'єкта і змінюється відповідно до того, як змінюється рівень і характер змісту його діяльності.

Д. Вількєєв визначає пізнавальну активність як психічний стан, який виявляється в налаштуванні на розв'язання інтелектуальних завдань [3].

Як діяльний стан учня, який характеризується прагненням до навчання, розумовою напругою і виявом вольових зусиль у процесі оволодіння знаннями розглядає пізнавальну активність І. Харламов [21].

За визначенням Т. Шамової, активність у навчанні – це не просто діяльний стан учня, а якість цієї діяльності, в якій виявляється особистість самого учня з його ставленням до змісту, характеру діяльності і прагненням мобілізувати свої морально-вольові зусилля для досягнення навчально-пізнавальних цілей [22].

В. Лозова розглядає поняття пізнавальної активності як рису особистості, що виявляється в її ставленні до пізнавальної діяльності, яка передбачає стан готовності, прагнення до самостійної діяльності, спрямованої на засвоєння індивідом соціального досвіду, накопичених людством знань і способів діяльності, а також знаходить вияв у якості пізнавальної діяльності [10]. Ми вважаємо це визначення найдоречнішим.

На питання для чого нам формувати у молодших школярів пізнавальну активність відповів російський психолог і педагог Л. В. Занков, який зазначав, що «всебічний розвиток, духовне багатство не може бути досягнуто з примусу.

Справжнє духовне багатство складається тоді, коли людина сама тягнеться до знань, до науки, до мистецтва» [8].

Інтерес до пізнання є самоцінною сутністю людини. Будучи стійкою рисою характеру, пізнавальний інтерес сприяє формуванню особистості в цілому, оскільки під його впливом активніше протікає сприйняття, гострішим стає спостереження, активізуються емоційна і логічна пам'ять, інтенсивніше працює уява [5].

І, навпаки, із втратою пізнавального інтересу людина перестає реагувати на навколишній світ, у якому живе, що призводить до її деградації, як особистості (Б. Г. Ананьєв, О. О. Ухтомський). Отже, треба усіма можливими способами пробуджувати у дітей прагнення до знань і до навчання, тобто розвивати пізнавальний інтерес.

Умовно всі у три групи:

1. *Показники інтелектуальної активності*: запитання учня, які звернені до вчителя; прагнення учнів за власним бажанням брати участь у діяльності; активне оперування школярами набутими ЗУН; прагнення поділитися з оточуючими новою інформацією.

2. *Показники емоційних проявів*: переживання учнями радості, натхнення, задоволення, гніву, страху, тривожності, обурення, смутку.

3. *Показники вольових проявів, регулятивні процеси*, які виражені в особливостях протікання пізнавальної діяльності учнів: зосередженість уваги, застосування різних способів для вирішення складного завдання; прагнення до завершеності навчальних дій; реакція на дзвінок, а також вільний вибір діяльності [24].

Формуванню і зміцненню пізнавального інтересу у молодшого школяра сприяє:

По-перше, максимальна опора на активну мислительну діяльність учня: ситуації активного пошуку, розумової напруги, суперечливості суджень, рішення пізнавальних завдань, зіткнення різних позицій, в яких необхідно розібратися самому, вибрати певну точку зору, прийняти рішення.

По-друге, навчальний матеріал повинен враховувати рівень розвитку: психологічний, інтелектуальний, як окремого учня так і класу в цілому.

По-третє, має панувати емоційна атмосфера навчання, позитивний емоційний тонус навчального процесу.

Вчені визначають *два шляхи активізації пізнавальної активності учнів: екстенсивний та інтенсивний*. Їх сутність різна, але кінцева мета – одна і та ж: виховання освіченої, високоморальної, творчої, соціально активної особистості, здатної до саморозвитку.

Екстенсивний шлях розвитку пізнавальної активності реалізується через збільшення кількості навчальних дисциплін та обсягу знань, який повідомляється учням.

Інтенсивний передбачає зміну самої структури навчальних програм та інтенсифікацію методів навчання, за яких діяльність учня носить продуктивний, творчий, пошуковий характер [9].

Ми вважаємо, що інтенсивний шлях є ефективнішим, оскільки, по-перше, ґрунтується на особистісно зорієнтованому та індивідуальному принципах навчання і враховує особистісну потребу, позицію, здатність учня в навчальній діяльності. По-друге, наявність можливості проявити в учінні розумову самостійність, ініціативу – необхідна умова для виникнення пізнавального інтересу і пізнавальної активності. По-третє, застосування вчителем на уроці активних методів навчання пришвидшує процес виникнення пізнавального інтересу.

Активізація пізнавальної активності екстенсивним шляхом створює стресову ситуацію як для учнів, так і для вчителя, веде до зниження якості освітнього процесу, втрати мотивації до навчання у дітей.

У зв'язку з цим В. О. Сухомлинський радив учителям не прагнути розповісти на уроці усе, що знають, адже за такого підходу під лавиною знань можуть бути поховані допитливість і пізнавальний інтерес. Завжди має залишатися щось недомовлене, що спонукатиме дитину повернутися до того, про що вона дізналася [19].

Найважливішою рушійною силою навчання, що стимулює пізнавальну активність учнів, є протиріччя між знанням і незнанням, стверджував відомий вітчизняний дидакт М. О. Данилов. Це протиріччя виникає, коли вчитель ставить перед учнями такі завдання, створює такі ситуації, вирішення яких вимагає від молодших школярів активної пошукової діяльності, нових знань, умінь. Цікавою є тільки та робота, яка вимагає постійної розумової напруги. Легкий матеріал, який не вимагає від дитини такої напруги, не викликає у неї інтересу [4].

Ще однією умовою виникнення пізнавального інтересу є *подолання труднощів у навчальній діяльності*. Але трудність навчального матеріалу і навчального завдання призводить до підвищення інтересу тільки тоді, коли ця трудність для дітей посильна, переборна, тобто є такою, що дитина в змозі самотійно її подолати, інакше інтерес швидко падає [1].

Важливим є розвиток допитливості в дитини, адже допитливість починає проявлятися в ранньому віці, коли дитина починає ставити мамі перші питання. Ось тоді треба не відштовхувати дитину, а відповідати на поставлені нею питання.

Щоб у дітей допитливість не згасала, потрібно, щоб цей активний інтерес до навколишнього підтримувався і спрямовувався як педагогами в школі, так і батьками. «Відповідайте дітям також і на свої запитання, і тоді прийде час, коли в них з'являться запитання», - наголошував Симон Соловейчик [16].

Першочерговим завданням вчителя К. Д. Ушинський вважав необхідність дати дітям можливість досягти успіху у навчанні, відчути радість від своєї праці, пробудити в їхніх серцях почуття гордості за свої досягнення і за самого себе.

1.2. Особливості розвитку пізнавальної активності молодших школярів.

Велике значення для розвитку пізнавальної активності має розвиток психічних процесів – пам'яті, уваги, уяви. Саме ці процеси, за даними психологів, – основа для розвитку продуктивного мислення і творчих здібностей учнів.

З метою розвитку пізнавальної активності учнів необхідно:

- на кожному уроці застосовувати пізнавальні завдання;
- загальнопізнавальні вміння формувати в чіткій послідовності та системі, починаючи з найпростішого. Цю роботу проводити не епізодично, а на кожному уроці;
- кожне вміння формувати поетапно: створення мотиваційної готовності учнів до виконання певного виду діяльності, засвоєння зразка дій, первинне застосування вмінь виконувати тренувальні вправи;
- розвивати прийоми розумової діяльності (аналіз, порівняння, абстрагування, узагальнення), які лежать в основі пізнавальних умінь [17].

У центрі навчально-виховного процесу має бути ***учень***. Активність, бажання і здатність до навчання, уміння спілкуватися, співпрацювати, міркувати, обґрунтовувати свої думки, бути собою закладаються у процесі навчання на уроках у початкових класах [18].

Сьогодні перед початковою школою стоїть завдання домогтися, щоб діти не лише засвоїли знання, а й могли вільно оперувати ними, застосовувати їх для вирішення навчальних та життєвих проблем, для розширення свого пізнавального досвіду. Збільшення розумового навантаження на уроках вимагає ефективних методів навчання і таких методичних прийомів, які б активізували пізнавальну активність кожного учня.

На уроках розв'язуються ***три основні завдання***: засвоєння нових знань, закріплення нового матеріалу і формування в учнів навичок використання здобутих знань.

Для пізнавальної активності учнів на уроках використовують такі *способи й методи стимулювання інтересу*:

1. Використання ефекту подиву.
2. Створення проблемної ситуації.
3. Евристична бесіда.
4. Використання аналогії, порівняння, протиставлення.
5. Проведення навчально-пізнавальних ігор.
6. Використання навчальних дискусій.
7. Створення ситуацій успіху, захопленості.
8. Використання наочності, дидактичних матеріалів.
9. Формування мотивів обов'язку та відповідальності у навчанні.
10. Використання історичного матеріалу.
11. Використання прикладних задач [7].

Щоб урок був ефективним потрібно *дотримуватися педагогічних умов*:

Головною умовою є врахування вікових особливостей дітей. Учитель повинен підібрати завдання, приклади, які будуть посильні дитині.

Другою педагогічною умовою є позитивне налаштування дітей на співпрацю. Діти під час уроку повинні бути позитивними, зацікавленими, радісними, емоційно готовими до праці. Вчитель повинен підібрати якісь веселі ігри, може використати різні інноваційні технології для покращення учнів засвоєння знань, зробити вступну бесіду, різні матеріали які допоможуть йому емоційно налаштувати дітей на активну співпрацю.

Третьою умовою є інтеграція уроків. Краще буде, коли вчитель буде інтегрувати різні предмети і використовувати нестандартні уроки, адже це зацікавлює дітей. Найпоширеніші нестандартні уроки: уроки фантазії і мислення; урок-інтелектуальна розвага; урок-екскурсія; урок-гра; урок-конкурс; урок подорож; урок-інтерв'ю; урок-вікторина; урок семінар; урок-”круглий стіл”; урок-дискусія.

Також для формуванню пізнавальної активності молодших школярів сприяє *позаурочна діяльність*. Зміст позаурочної діяльності повинен

відповідати пізнавальним інтересам, запитам дітей, рівню їх інтелектуальних можливостей і поступово ускладнюються. Наприклад, молодші школярі із задоволенням беруть участь в таких заходах пізнавального характеру, як конкурс знавців, вечір розгаданих і нерозгаданих таємниць і т.п. Беручи участь в таких заходах, діти можуть знайти собі справу до душі, розширити свої знання, виявити активність, що буде стимулювати подальшу пізнавальну активність молодших школярів.

І *четверта педагогічна умова* це співпраця учня і вчителя. Під час уроку вчитель повинен підтримувати, допомагати, вислуховувати учня, щоб дитина почувала себе комфортно [24].

Висновки до першого розділу

У результаті аналізу літератури щодо зазначеної теми визначено, що пізнавальна активність є передумовою успішності в навчанні учнів початкової ланки освіти. Пізнавальна активність характеризується прагненням учня до навчання, розумовою напругою та виявленням вольових зусиль у процесі засвоєння знань, налаштуванням на розв'язування інтелектуальних завдань, прагненням змінювати свої зусилля для досягнення навчально-пізнавальних цілей. Пізнавальна активність передбачає стан готовності та прагнення до самостійної діяльності, яка спрямована на засвоєння досвіду людини, накопичених знань, способів певної діяльності.

Виділено такі показники розвитку пізнавального інтересу: показники інтелектуальної активності, показники емоційних проявів, показники вольових проявів, регулятивні процеси.

Визначено два шляхи активізації пізнавальної активності: екстенсивний, який реалізується через збільшення кількості навчальних дисциплін та інтенсивний, що є ефективнішим, бо ґрунтується на особистісно зорієнтованому та індивідуальному принципах, враховує особистісну потребу учня.

Запропоновано використовувати такі методи та способи, з метою розвитку пізнавальної активності на уроках: ефект подиву, проблемні ситуації, евристичні бесіди, аналогії, порівняння, навчально-пізнавальні ігри, навчальні дискусії, створення ситуацій успіху, наочність, історичний матеріал, прикладні задачі.

Умови ефективності уроку: врахування вікових особливостей, позитивне налаштування дітей, інтеграція уроків, співпраця учня і вчителя.

РОЗДІЛ II. ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ЗАСТОСУВАННЯ НЕТРАДИЦІЙНИХ ФОРМ НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

2.1 Суть та характеристика нестандартних уроків в початковій школі

Досить довгий час в навчальних закладах нашої країни була поширена така форма навчання як класно-урочна. Така система навчання давала змогу вчителю навчати велику кількість учнів одночасно. Урок є головним компонент такої форми навчання. Від ефективності проведення уроків залежить ефективність всього навчального процесу.

Здебільшого уроки будувалися по принципу закономірностей навчально-виховного процесу, вони характеризувалися реалізацією дидактичних принципів та правил, забезпечуючи всі необхідні умови для продуктивної діяльності учнів, враховуючи їх інтереси та потреби. Саме такі уроки вважаються стандартними.

Стандартні уроки – це ті уроки, які охоплюють головні етапи процесу навчання:

- 1) підготовчий процес перед вивченням теми, осмислення навчального матеріалу, закріплення його практичними вправами;
- 2) перевірка, оцінка знань та навичок учнів;
- 3) узагальнення та систематизація знань [1].

Освітній процес починається і закінчується уроком. Все інше в межах школи хоч і відіграє важливу роль у формуванні особистості учня, але не є таким значимим як те, що закладається в ході уроку. Кожна нова навчальна дисципліна – це ще одна сходинка в знаннях і розвитку дитини. Кожен новий урок – це крок у знаннях і розвитку учнів, новий внесок у формування психологічної та моральної культури учнів, розвиток ключових і предметних умінь. Уроки не є самоціллю. Це інструмент виховання і розвитку, формування особистості, здатної творити життя. І якщо ми хочемо перетворити навчання на модель розвитку, ми повинні досконало оволодіти цим інструментом, навчитися раціональніше ним користуватися, досконало опанувати ним управління. По-перше, клас був і залишається основною

формою організації навчання, за допомогою якої здійснюється виховання та розвиток компетентних осіб.

По-друге, урок несе в собі рухливу та живу систему, що постійно змінюється та покращується, в якій відображаються найрізноманітніші сфери та напрямки навчального процесу [7].

Зазвичай, близько 90% навчального часу, відведеного на урок, витрачається саме на урок. Тобто, весь навчальний матеріал викладається в процесі уроків [8].

Урок – це головна форма організації навчального процесу в нинішніх загальноосвітніх школах. Це обмежений часовими рамками елемент навчальної роботи, головною функцією якої є досягнення дидактичної мети [9].

Особливості уроку:

- це логічно завершена та обмежена у часі частина навчальної роботи, у ході якої вирішуються конкретні завдання згідно навчального плану;
- це доволі гнучка форма організації навчання (надає можливість застосовувати різні методи роботи відносно учнів);
- будь-який урок заноситься в шкільний розклад та регламентується у часі, а також за обсягом навчального матеріалу;
- це незмінна та постійна форма роботи (завдяки певній систематизації учням легше засвоювати інформацію);
- присутність на уроках є обов'язковою, саме тому навчальний матеріал логічно поділений на теми та розділи;
- забезпечує розвиток пізнавальних якостей дитини (самостійності, зацікавленості, активності тощо) та розумовий розвиток [10].

Подібність уроків спричиняє прояв втоми в учнів, а також, якщо вчитель більшу частину часу розповідає сам, то втрачається контакт з дітьми і зворотній зв'язок знижується. Саме тому дуже важливим та необхідним є впровадження нетрадиційних форм навчання в освітній процес. Під час нетрадиційних уроків навчання проходить у формі гри або якихось змагань, де

школярі активно приймають участь в процесі. Отож, вчитель може всіляко вносити різноманітність в урок, залучати учнів до активної роботи і таким чином покращувати їх знання [11].

Нестандартні уроки – це альтернативна модель організації навчально-виховного процесу школярів для формування в них пізнавального інтересу. В процесі такого виду уроків відбувається збагачення учнів та вчителів інтелектуальними почуттями. Нестандартні уроки дають можливість школярам максимально засвоїти знання, отримуючи при цьому насолоду від процесу навчання.

Такі уроки направлені на підвищення та розвиток активної діяльності учнів, адже вони виробляють дух змагальності, формують творче мислення, уяву та підвищують мотивацію [12]. Нестандартні методи викладання більше подобаються дітям ніж традиційні (стандартні), саме тому сучасним вчителям варто звернути на них увагу і впровадити їх в свої заняття [13].

Велика кількість науковців та педагогів вивчала питання нетрадиційних уроків та замислювалась над поняттям «нетрадиційний урок». На їх думку, суть такого уроку полягає в тому, щоб побудувати хід заняття таким чином аби зацікавити учнів та викликати в них інтерес, при цьому, щоб це сприяло їх розвитку та вихованню [14].

Л. Лухтай трактує нестандартний урок як такий, що не вміщається в звичні рамки дидактичного процесу і на якому вчитель не дотримується строгих та чітких видів та методів роботи [15].

Вивчивши та проаналізувавши слова багатьох відомих педагогів можна прийти до висновку, що нестандартний урок є спонтанним, імпровізованим заняттям, яке має нетрадиційну форму роботи. Це один із найважливіших методів навчання, оскільки такі уроки формують та розвивають пізнавальний інтерес, інтерес до навчання в цілому, мають емоційний вплив на учнів, знімають напругу тощо. Все перелічене забезпечує формування глибоких знань та умінь у школярів.

Нетрадиційні уроки провокують більшу самостійність, ініціативність та творчу активність у дітей. Зазвичай, вчитель пропонує виконати задачу, яка виходить за рамки навчальної роботи. Наприклад, задачі на логіку, пошук нових ідей та шляхів вирішення проблемних ситуацій, завдання творчого характеру.

Беручи до уваги різні методи та підходи нестандартних уроків, вчені запропонували певну класифікацію таких уроків, яку наведено нижче.

2.2 Види нестандартних уроків в роботі з молодшими школярами

Сучасні вчителі і педагоги постійно прагнуть покращувати методи і форми проведення традиційного уроку. Результатом цього є поява нестандартних уроків.

Проаналізувавши велику кількість літератури з цього питання, можна виокремити декілька десятків видів нестандартних уроків. Деякі з них розглянемо детальніше:

1. Урок-лекція. Даний вид уроку передбачає хронологічне та послідовне викладення навчального матеріалу вчителем. Для такого уроку головними вимогами є: емоційність при викладанні, розкриття теми уроку в повній мірі, чіткість та наведення аргументів стосовно даної теми, застосування вчителем різних методів та прийомів.

Такий вид уроку потребує уважності та гарної пам'яті з боку учнів. Саме тому вчитель зобов'язаний застосувати в ході лекції такі методи, які будуть всіляко допомагати тримати увагу школярів і запам'ятовувати матеріал. До таких прийомів відносяться: складання плану, складання схем, наочність, конспектування головних моментів тощо [2].

2. Урок-семінар. Це один із найпоширеніших видів уроку серед старших класів. Суть його полягає в обговоренні різних доповідей, рефератів або повідомлень, які учні виконали та підготували самостійно чи з допомогою вчителя. Виділяють три типи такого уроку: 1 – має на меті глибоке вивчення

конкретної теми; 2 – узагальнення наявних знань учнів; 3 – має дослідницький характер.

Урок-семінар слугує для кращого запам'ятовування. В процесі підготовки до такого виду уроку вчитель має навчити учнів застосуванню методів, що сприятимуть кращому запам'ятовуванню інформації, а саме: розуміння того, що саме варто засвоїти та опанувати; повторення; порекомендувати прийоми, які полегшать процес запам'ятовування.

3. Урок-змагання. До таких уроків відносяться: урок-вікторина, урок-турнір, урок-КВК та інші. Завдяки проведенню такого роду занять процес навчання стає більш інтенсивним, адже виникає атмосфера змагання та конкуренції. Урок-змагання розвиває в учнів навички співпраці та розкриває особисті здібності.

Розподіляючи учнів по командам, вчитель забезпечує те, щоб вони були рівномірні за віком, статтю та іншими ознаками. Прийоми розподілу учнів на команди: за першою літерою прізвища, за кольором очей, за вподобаннями та інтересами учнів тощо.

Уроки-змагання проводяться з молодшими школярами декілька разів на семестр. Такі уроки сприяють формуванню навичок етикету, зв'язного мовлення в групі людей. Заохочення дитини до групової роботи з однолітками привчає її до норм та правил взаємодії з іншими, розвиває комунікативні навички [3].

4. Урок-брейн-ринг. Він заключається в тому, аби перевірити знання учнів в нестандартній формі. Тобто, замість класичного опитування школярі діляться на групи та формують запитання один для одного. Особливості, які можна виділити проаналізувавши виконання задач в групі: прагнення дітей обмінюватися між собою знаннями, взаємодопомога, жага до самоствердження тощо [4].

5. Урок-КВК. Такий вид нестандартного уроку забезпечує розвиток творчих вмінь, розширює світогляд дитини, формує самостійне мислення.

Урок-КВК – це свого роду гра-змагання, яка проводиться під час уроку. Притаманною особливістю такого уроку є наповненість гарним настроєм та позитивними емоціями. Безумовно, що такий урок запам'ятається учням на довго. Крім того, він допомагає в засвоєнні нової інформації, а також розвиває уважність, кмітливість та дотепність.

Особливості уроку-КВК:

- потрібно формувати не менше двох команд, які прийматимуть участь в КВК. Сформовані команди мають обрати собі назви та капітанів;
- наявність журі, обов'язком якого є об'єктивне оцінювання команд.
- конкурси повинні бути навчально-виховними і обмежені часовими рамками [3].

6. Урок-вікторина. Результативність такого виду нетрадиційного уроку залежить від якісної підготовки вчителя до нього. Суть уроку полягає в тому, що учні повинні відповідати на поставлені запитання, тому від змісту та характеру запитань залежить результат всієї вікторини. При складанні переліку запитань вчитель має враховувати вік школярів, їх рівень знань, інтереси тощо.

Також не варто забувати, що головне завдання даної форми навчання – дати учням знання з конкретної теми. Тому, готуючи запитання, потрібно враховувати не лише те, щоб вони були цікавими та нестандартними, але і те, щоб вони безпосередньо стосувалися теми уроку. Учитель може застосовувати різноманітні ілюстрації, твори мистецтва тощо.

Урок-вікторина – це свого роду змагання, тому запитання мають бути чіткими та лаконічними, щоб учні мали змогу швидко дати відповідь.

Важливим моментом є підбиття підсумків вікторини. В кінці уроку-вікторини обов'язково оголошується результат і визначаються переможці. Після цього оцінюється робота учнів.

7. Урок-залік. Він характеризується перевіркою вже існуючих знань в учнів з конкретної теми. Зазвичай, учням завчасно дають питання по яким вони мають відповідати (в усній або письмовій формі). Такий вид уроків

розвиває вміння запам'ятовувати, мислити та правильно виражати свої думки [4].

8. Урок-огляд знань теж направлений на перевірку наявних знань школярів. Відмінністю від уроку-заліку є те, що учні самостійно шукають та готують матеріал з конкретної теми. При цьому вони показують не лише свої теоретичні знання, а й навички використання їх на практиці. Такий вид уроку потребує від учнів гарної уяви та гнучкості мислення.

9. Урок-конференція – це нарада представників багатьох спеціальностей для того, аби обговорити якісь певні проблеми. Даний вид уроку потребує використання різних методів та прийомів навчання. Варто зауважити, що школярі не є простими спостерігачами, а вони активно приймають участь у перебігу подій.

Головні принципи організації такого уроку:

- I. Завчасно оприлюднюється тема та дата проведення конференції.
- II. Проводиться розподіл ролей (журналісти, експерти, історики тощо) та оформлюється класна кімната.
- III. Обов'язкові випереджальні завдання для всіх учнів.

Головні правила проведення уроку-конференції:

- I. Тема обирається вчителем відповідно до шкільної програми.
- II. Початок уроку відбувається зі вступного слова вчителя (він оголошує тему, мету, проблему, над якою будуть працювати учні).
- III. Вчитель оголошує учасників, які братимуть участь у конференції.

Щоб тема краще засвоїлася можна організувати гру по ролям, що допоможе більш активно залучити учнів до уроку [5].

10. Урок-розслідування. Він характеризується збиранням певних фактів стосовно якоїсь проблеми. Зазвичай такого роду уроки пов'язані з проблемами екології та навколишнього середовища, адже в літературі та ЗМІ є велика кількість відомостей про загрозу природі через людську діяльність. Перевагою такого уроку є те, що в учнів формуються навички самостійної роботи з джерелами інформації, розвиваються мовленнєві навички та вміння

виражати свої думки. Урок-розслідування є найлегшим для вчителя, оскільки його завданнями є лише чітке формулювання завдання для учнів та логічна побудова результатів самостійної праці учнів.

11. Урок-екскурсія. Такий урок проводиться за межами шкільного класу (на природі, на якомусь виробництві, в музеї тощо). Їх метою є спостереження школярами явищ, процесів, які вони вивчають, та застосування їх на практиці. Такі уроки супроводжуються вчителем або екскурсоводом. Їх основною психологічною особливістю є покращення сприйняття навчального матеріалу, який в «класних» умовах є складним або незрозумілим [2].

12. Урок-есе – це комплекс різних видів літератури (художньої, публіцистичної, філософської) з парадоксальним викладом. На такому уроці зазвичай розглядаються теми, які є актуальними одночасно для декількох шкільних дисциплін. Урок-есе показує, що знання, які отримуються на уроках, потрібні в звичайному повсякденному житті і їх варто використовувати [4].

13. Урок-композиція – це такий вид уроку, на якому учитель спеціально створює різнобічне, привабливе й доступне середовище для навчання, у якому учні є активними учасниками процесу, а матеріал подається в цілісній, системній формі.

На такому уроці використовуються всі можливості навчального процесу - інтерактивні методи, різні форми роботи, активне використання ІКТ та інше.

Головна мета уроку-композиції полягає в тому, щоб закликати учнів до активної розумової та фізичної діяльності, подолати монотонність і нудьгу на уроках. Для цього учитель забезпечує різноманітність методів і форм роботи, використовує ігрові елементи, творчі завдання тощо.

Основні складові уроку-композиції:

1. Мотивація – створення умов для активізації інтересу учнів до теми уроку, зацікавленості та уваги до навчального матеріалу.

2. Пояснення – продуктивний спосіб роз'яснення нового матеріалу, використання візуальних засобів для наочності.

3. Самостійна робота – розвиток творчих навичок учнів, практичне застосування знань.

4. Підсумок – проведення підбиття підсумків, оцінювання результатів уроку.

Урок-композиція є ефективним засобом активізації пізнавальної діяльності учнів, сприяє розвитку їх критичного мислення, самостійності та творчого потенціалу.

14. Дослідницькі уроки спрямовані на отримання навчальної інформації з першоджерел та на розвиток спеціальних навичок.

Завдання дослідницьких уроків включають: опис археологічних знахідок, малюнків предметів, фоторепродукцій та моделей; узагальнення характеристик історичних та політичних діячів; дослідження питань, пов'язаних з конкретними подіями або позицією дослідника; навчання аналізу документальних джерел, письмових джерел та мемуарів; обробка статистичних даних; створення графіків та таблиць.

Основні принципи проведення дослідницького уроку:

- За два тижні до заняття вчитель оголошує тему заняття і дає завдання кільком учням дослідити публікацію, яка розглядає ту саму тему під іншим кутом зору.

- Кожен учень оголошує джерело і дату публікації своїм однокласникам у класі.

- Решта учнів ділиться на дві групи, кожна з яких отримує своє завдання.

- Наступна частина заняття проходить у формі «Письмових дебатів». Це потребує від школярів дослідницьких навичок, оскільки тема для дебатів теж потребує дослідження.

Основні правила проведення уроків-досліджень:

1. Тему такого уроку визначає вчитель, враховуючи, що серед дослідників будуть розбіжності в думках.

2. Всі учні класу беруть участь в уроці, жоден учень не є пасивним.

3. На таких уроках мають бути передбачені умови для полегшення роботи вчителя та учнів.

4. Така форма навчання дозволяє всім учням класу ознайомитися з різними поглядами на проблеми набагато ефективніше, ніж у звичайному класі [5].

15. Бінарні уроки. Бінарний урок – це урок, на якому матеріал за темою уроку подається в різних предметних блоках. При цьому такі нестандартні уроки готують відповідні вчителі-предметники, які реалізують етапи (блоки) уроку, що відповідають предмету, який вони викладають. Проведенню таких уроків передують наступні підготовчі етапи:

- ознайомлення вчителів-предметників з чинною навчальною програмою;
- визначення відповідних тем з різних навчальних програм;
- складання структури майбутніх уроків;
- написання спільного плану-конспекту [2].

16. Віршовані (римовані) уроки. На жаль, у спеціалізованих виданнях для початкової школи мало розробок віршованих уроків (єдині, які нам вдалося знайти, - це уроки або їх фрагменти, написані вчителями-практиками: В. Бутрім, Т. Глинюк, Л. Козачок, І. Мишко, С. Сторожевим). А наскільки корисними ці знахідки будуть для тих, хто не має здібностей стати поетом, але щиро бажає опанувати таке нестандартне заняття.

Віршовані (римовані) уроки – це такі нестандартні заняття, що проводяться у поетичному форматі. Всі етапи таких уроків, всі завдання, доручення та пояснення - римовані. Як правило, такі уроки підсумовують, або узагальнюють (систематизують), вивчену тему, і їхня структура схожа на структуру загальноосвітнього уроку.

На римованих уроках матеріал подається короткими віршами, тому важливо максимально сфокусувати увагу учнів. Такі нестандартні уроки можуть стати справжнім святом для учнів та вчителів.

Рекомендується проводити римований урок раз на місяць. Спостереження показують, що після таких нестандартних уроків діти «граються з римами» і, за словами батьків, деякі діти намагаються складати вірші самостійно [6].

17. Урок-дискусія. Загальновідомо, що пошук ефективних методів і прийомів навчання триває протягом останніх 20 років.

Уроки-дискусії проводяться після вивчення певної теми або розділу навчальної програми. Метою таких уроків є поглиблення та систематизація знань учнів з предмету.

Такі нестандартні форми навчання обов'язково включають підготовчий етап.

Учням повідомляється тема дискусії, конференції чи зустрічі. Класний керівник знайомить з правилами культури спілкування. Після обговорення правила затверджуються.

Уроки-дискусії дають чудову можливість виявити різні позиції з конкретних або складних питань, активно залучити учнів до дискусії, сприяти розвитку їхніх пізнавальних інтересів і збагаченню словникового запасу, необхідного для висловлення своїх думок як в усній, так і в письмовій формі [4].

Планомірним шляхом до результативної взаємодії учнів та вчителя є урок, який являє собою гнучку конфігурацію при плануванні та організації навчальної діяльності. Він містить в собі цікаве та багатогранне розуміння та зміст, щодо якого використовують відповідні форми навчання. Різні види та структури навчальної роботи не лише роблять цікавішим навчальний процес, а і формують у школярів зацікавленість до праці [16].

Нестандартний урок дає змогу не лише дати знання дитині, а і наближає шкільні предмети до повсякденного життя. Школярам надзвичайно цікаво брати участь в таких заняттях, приміряти на себе певну роль, користуючись не лише своїми знаннями, а і творчістю, кмітливістю, ініціативністю тощо.

Неформальні уроки допомагають у організації пізнавальної самостійної роботи молодших школярів [17].

Оскільки переважна більшість учнів навчаються по певному шаблону та стандартах, на уроках вони починають нудьгувати, їм стає нецікаво, увага переключається на щось інше. В результаті цього рівень знань в учнів знижується, як і бажання отримувати якісь нові знання. Дуже добре, якщо вчителі намагаються всілякими способами привернути увагу та зацікавити дітей, залучити їх до класної роботи. Кожен вчитель повинен розуміти значення традиційного (класичного) уроку, адже він є основою виховання і розвитку малечі. Саме тому відходити від стандартного уроку на великі відстані не варто.

Але, на мій погляд, обов'язок вчителя – додати в учбовий процес оригінальні та сміливі прийоми, які можуть допомогти пробудити й активізувати мислячу поведінку дитини (навіть у найслабших учнів). Головне, щоб це не стало абсолютною заміною звичайної навчальної програми, а лише певним чином доповнювало та частково видозмінювало звичайні уроки. Коли учні повністю занурюються в таку атмосферу і стають її невід'ємною частиною, вони стають більш зосередженими та уважними, підвищується їх працездатність і старанність.

Нестандартні уроки вчитель повинен вибирати дуже ретельно і з розумом, він має усвідомлювати, що тут важливою є дозованість та міра, адже молодші школярі швидко засвоюють і адаптуються до некласичних способів роботи, у них розсіюється допитливість і помітно знижується успішність. Роль, час і обсяг нетрадиційної інформації певним чином може визначити лише вчитель, залежно від конкретної ситуації, предмета, що вивчається, змісту матеріалу, що вивчається [18].

Мета вчителя полягає в тому, щоб задовольнити бажання учнів прийти до правильної відповіді через змагання, через аргументацію та за допомогою фактів, тому що тільки в аргументації можна дати справжню відповідь. Діти вчать за допомогою ігрових перевтілень та певних навчальних імпровізацій.

Вона намагається уявити те, що їй ще не відоме, через розповідь вчителя чи однокласників. Це дозволяє їй розширити границі та рамки свого життя та особистого досвіду [19].

У ході нетрадиційних уроків школярі залучаються до особистого дослідження і пошуку нових знань, які активізують пізнавальну самостійність. Певною мірою діти «звільняються» від усталених традиційних способів здобуття знань і переходять до сучасних, цікавих, нових.

Це сприяє згуртованості колективу, взаємоповазі, впевненості в собі. У цій ситуації кожна дитина починає знаходити себе, знаходить свій підхід до будь-якого завдання, починає формуватися своє бачення до тих чи інших ситуацій [20].

Пізнавальна активність є ознакою міцного, вибіркового здоров'я та психологічної стійкості дітей шкільного віку. Діти завжди зацікавлені в отриманні знань про навколишній світ. Під час гри школярі виявляють причинно-наслідкові зв'язки між предметами. Активним дітям завжди все цікаво, вони задають багато різноманітних запитань, отримують нові знання. Щоб вирішити проблему, дитина повинна розіграти ситуацію в своїй уяві. Діти молодшого шкільного віку егоцентричні та егоїстичні.

У кожного своя психологічна позиція і кожен намагається нав'язати іншим свою точку зору. Діти схильні перебивати один одного, прагнути продемонструвати домінування та перевагу серед інших. Тому вчителям рекомендується запровадити більше групових занять, щоб діти могли повніше сприймати себе та своїх однокласників через активну взаємодію, навчилися слухати та конструктивно спілкуватися.

Діяльність, яка привертає увагу дитини, може змусити її бути більш уважною, зосередженою та сприяти продуктивній роботі. Наприклад, ліплення, малювання або виготовлення чогось цікавого. Вчителі можуть організувати діяльність за допомогою словесних інструкцій та описів послідовності дій [21].

Приміром, на занятті з ліплення: «Діти, ставте дощечку перед собою таким чином, щоб не забруднити свою парту. Беремо до рук пластилін жовтого кольору та розминаємо його. Після цього формуємо з нього кульку та прикріплюємо її до дощечки. Це є основа нашого Колобка...» В процесі ліплення варто також нагадати учням народну казку «Колобок». Це посприє активізації їх пам'яті та розширить фантазію і уяву.

Розробляючи особисту навчальну діяльність, школяр працює над послідовністю своєї праці, озвучуючи кожен наступний крок вголос. Це сприяє організації його уваги.

Вчителю варто частіше додавати ігрові елементи та змінювати види роботи, щоб тримати увагу учнів. При цьому не можна перевантажувати їх або зморювати. Нетрадиційними елементами на уроці можуть виступати: малювання ілюстрацій до прочитаних казок, вигадкування та складання віршів, казок, розповідей тощо. Діти дуже люблять той факт, що вони можуть бути авторами своїх творів [17].

Не варто забувати про роль батьків в навчально-виховному процесі молодших школярів. Їх можна залучати до різноманітних сімейних вікторин та опитувань. Також можна організовувати сімейні виставки на різні теми. Після чого шляхом голосування обирати сім'ю, яка стала переможцем. Нестандартні уроки можуть бути підсумком вивченої теми чи розділу. Учням цікаво стати учасниками цікавої та незвичної ситуації. Вони асоціюють це з святом. Така обстановка є невимушеною і тому діти не бояться помилитися чи відповісти не вірно [22].

Поміж альтернативного навчання своє місце займають різноманітні сімейні кемпінги. Влітку всі бажаючі батьки та їх діти, а також вчителі з'їжджаються для обміну своїми знаннями, ідеями, методами та техніками навчання, обговорюючи інновації, беручи щось нове у навчання та розвиток власних дітей. Такі умови, коли викладення матеріалу поєднується з відпочинком та в колі близьких, діти з цікавістю підходять до навчання і всебічно розвиваються [23].

Висновки до другого розділу

Нестандартні уроки матимуть ефект в освітньому процесі тоді, коли вони будуть правильно сформовані та правильно застосовані під час традиційних, звичайних уроків. Некласичні заняття сприяють активізації мислення, пробуджують у дітей жагу до навчання. Але не варто такими заняттями зловживати, оскільки учні можуть втратити інтерес до предмету.

Нетрадиційні заняття – це альтернативна організація навчального процесу молодших школярів, що формує їх пізнавальний інтерес. Вони допомагають результативно засвоїти великий об'єм нової інформації, що потрібна сильним та більш здібним дітям для розвитку, а дещо слабшим – полегшує засвоєння мінімальної кількості знань. Навчальна діяльність має організовуватися вчителем таким чином, щоб учні вміли самостійно працювати, контролювали свою діяльність, свої емоції.

Освітній процес має так поєднатися з ігровою роботою, щоб це не відволікало дітей від навчання, а навпаки допомагало та сприяло кращому засвоєнню та запам'ятовуванню навчального матеріалу. Не секрет, що неklasичні уроки є набагато популярнішими серед школярів, через незвичайну організацію, різноманітні методики проведення та цікаві ідеї. Сучасні вчителі в такого роду заняттях бачать величезний крок в педагогіці.

На наш погляд, перехід від стандартних уроків до нестандартних є вірним рішенням. Їх необхідно вводити в навчальну систему для того, щоб отримати стійкі знання нетрадиційним шляхом.

Додаткові техніки при проведенні нестандартних занять: таблиці, малюнки, відеоматеріали, аудіо-матеріали та інші предмети, які пробуджують інтерес та зацікавленість у дітей. Всі 45 хвилин, що відведені на урок, учні плідно працюють, проявляють інтерес та цікавість. В той час як на класичному уроці вони постійно відволікаються і результативна робота досягає 30 хвилин, а іноді і менше. Такого роду заняття суміщають в собі кілька різновидів пам'яті, а саме: емоційну, візуальну, тактильну та аудіальну. Саме тому шкільний предмет засвоюється та запам'ятовується ефективніше.

РОЗДІЛ 3 ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ НЕСТАНДАРТНИХ УРОКІВ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

3.1. Організація та проведення дослідження щодо ефективності застосування нестандартних уроків у процесі формування пізнавального інтересу молодших школярів

Для проведення даного експерименту нами було перевірено два класи.

Експеримент було проведено в 3-А та 3-В класах початкової школи закладу загальної середньої освіти №25. У обох класах навчається по 28 учнів.

Спочатку ми перевірили рівень засвоєння інформації учнями в 3-А та 3-В класах. Результати занесли до таблиць (Таблиця 3.1, Таблиця 3.2).

Таблиця 3.1

Рівень засвоєння знань учнями під час стандартних уроків

3-А клас	Рівень	Значення	Кількість	Відсоток (%)	Відсоток (%) – засвоєння однією дитиною
	Високий	Оцінки від 10 до 12 балів	5	17,86	3,57
	Середній	Оцінки від 7 до 9 балів	17	60,71	3,57
	Початковий	Оцінки від 1 до 6 балів	6	21,43	3,57

Таблиця 3.2

Рівень засвоєння знань учнями під час стандартних уроків

3-В клас	Рівень	Значення	Кількість	Відсоток (%)	Відсоток (%) – засвоєння однією дитиною
	Високий	Оцінки від 10 до 12 балів	7	25	3,57
	Середній	Оцінки від 7 до 9 балів	14	50	3,57
	Початковий	Оцінки від 1 до 6 балів	7	25	3,57

Аби навчання було ефективним, вчитель повинен мати творчий підхід, бути відкритим до експериментів, завжди розвиватися та вдосконалюватися.

Рис. 1 - Модель творчого вчителя початкових класів

В процесі дослідження я застосовувала та порівнювала форми та методи навчально-виховної діяльності. Спочатку було застосовано стандартні методи навчання та розкрито рівень засвоєння інформації третьокласниками.

Після чого до навчальної роботи було включено нетрадиційні елементи, що стали частиною неklasичних, своєрідних та цікавих уроків. Далі дані результати ми порівняємо між собою та зробимо висновок, які ж методи навчання результативніші.

Зовнішні фактори, такі як фотографії, демонстрація зразків певного предмета, аудіоматеріали та ігрові ситуації в класі необхідні для того, щоб утримувати увагу учнів протягом тривалого періоду часу. У своєму дослідженні я перевіряла рівень запам'ятовування та відтворення навчального матеріалу окремо для хлопчиків та окремо для дівчаток.

Відомо, що жіночий мозок працює більш злагоджено, тому дві півкулі взаємодіють між собою, і це сприяє тому, що жіночий мозок здатен зберігати більше ідей, думок та інформації. Мозок може використовувати одночасно

кілька своїх ділянок для запам'ятовування, відтворення та виконання завдань. Таким чином, мозок може зберігати інформацію з різних сфер одночасно.

Тривалість експерименту – два місяці. В середньому хлопці показали дещо гірші результати, ніж дівчата. Це пов'язано з тим, що хлопчики при вирішенні завдань використовують лише одну ділянку мозку, що дозволяє їм зосередитися лише на одному завданні. Однак пізніше, в середній і старшій школі, розвиток хлопчиків наздоганяє розвиток дівчаток. У хлопчиків 8-9 років спостерігається емоційний, а не інтелектуальний розвиток.

Хлопці докладають зусиль в навчанні лише тоді, коли матеріал їх дійсно зацікавив. Вони краще сприймають навчальний матеріал і починають активніше працювати тоді, коли учитель мотивує їх, підштовхує та стимулює.

У третьому класі навчається 28 учнів, із яких 13 чоловік складають дівчатка, а 15 – хлопці. У відсотковому співвідношенні їх кількість складає 46% - дівчата і 54% - хлопці.

Рис. 3.2 – Відсоткове співвідношення дівчат та хлопців у класі

Проводячи наш експеримент, ми вирішили спостерігати за рівнем сприйняття за засвоєння знань школярами третього класу. Перша частина дослідження базувалася на стандартній системі роботи з традиційними методами навчання. Зі свого боку ми стежили не лише за кількістю набуття та засвоєння знань, а і за їх ступенем, якістю та вмінням використовувати їх в подальшому на практиці.

Друга частина дослідження ґрунтувалася на включенні до навчально-виховної роботи нестандартних елементів, ігрових мотивів, цікавих та нетрадиційних методів.

Після цього можна з'ясувати чи є нестандартні уроки ефективними та корисними для школярів початкової школи. А також який вплив вони мають на якість засвоєння інформації.

В дослідженні ми визначатимемо характерність засвоєння інформації по деяким дисциплінам окремо дівчатами та окремо хлопцями. Охарактеризуємо середньостатистичний рівень дівчат та хлопців. Вже пізніше зможемо визначити чи доцільно застосовувати неklasичні елементи в навчальній роботі, а також проведемо порівняння з психологічної сторони.

На сьогоднішній день третій клас вивчає 10 різних предметів. В своєму дослідженні ми розглянули 4 з них, такі як: Я досліджую світ, Математика, Українська мова та Літературне читання. Ми обрали саме ці предмети, оскільки у більшості інших і так присутні елементи новизни, розвантаження та відпочинку (наприклад Фізична культура, Образотворче мистецтво, Музичне мистецтво та інші).

«Українська мова» з класичним викладом:

Рис. 3.3. Визначення точного рівня знань під час стандартних уроків з предмету «Українська мова»

Під час традиційних уроків з предмету «Українська мова», згідно діаграмі на Рис. 3.3, можемо побачити, що в учнів достатньо високий рівень

знань. Протягом одного тижня дослідження було визначено, що рівень засвоєння даного предмету дівчатами становить 85%, а хлопцями – 67%.

Спостерігаючи на протязі тижня за учнями, за їх відповідями, виконанням домашньої роботи, самостійними роботами, за середніми показниками оцінок, було визначено відсоткове співвідношення засвоєння знань.

Кількість хлопців у третьому класі складає 15 чоловік. Під час стандартного уроку із них 4 учні засвоюють навчальний матеріал на високому рівні, 6 – на середньому і 5 – на початковому. Кількість дівчат, що навчаються в цьому класі, складає 13 чоловік. Під час класичного уроку 5 із них засвоюють матеріал на високому рівні, 6 – на середньому і лише 2 – на початковому.

Таблиця 3.3

Рівень засвоєння знань учнями під час стандартних уроків з предмету «Українська мова»

Хлопці	Рівень	Значення	Кількість	Відсоток (%)	Відсоток (%) – засвоєння однією дитиною
	Високий	Оцінки від 10 до 12 балів	4	26,67	6,67
	Середній	Оцінки від 7 до 10 балів	6	40,00	6.66
	Початковий	Оцінки від 1 до 6 балів	5	33,33	6.67
Дівчата	Рівень	Значення	Кількість	Відсоток (%)	Відсоток (%) – засвоєння однією дитиною
	Високий	Оцінки від 10 до 12 балів	4	30.77	7,70
	Середній	Оцінки від 7 до 10 балів	6	46,15	7.69
	Початковий	Оцінки від 1 до 6 балів	2	15.38	7,70

Високий, середній та низький рівень знань означає, що учні під час традиційного уроку отримували оцінки від 10 до 12 балів, від 7 до 9 балів та від 1 до 6 балів відповідно.

«Українська мова» нетрадиційного викладання:

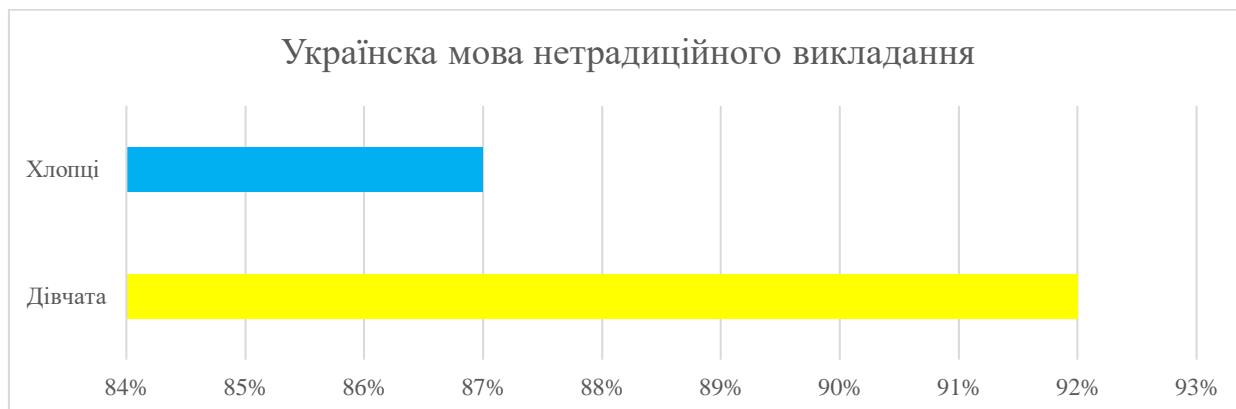

Рис. 3.4. Визначення точного рівня знань під час нетрадиційних уроків з предмету «Українська мова»

Відповідно до Рис. 2.4, хлопці, після впровадження в класичне навчання нестандартних та цікавих елементів уроку, підвищили свій рівень знань з 67% до 87%, тобто аж на 20%.

Дівчата і до експерименту мали гарний рівень знань з даного предмету. Проте після нестандартних уроків їх рівень зріс практично до максимуму – з 85% до 92% (збільшився на 7%).

Протягом другого тижня дослідження уроки стали різноманітнішими, цікавішими та набули рольового характеру. Були застосовані методи занурення дітей в казку з казковими героями, ролями, репліками. При цьому ми не забували про те, що це урок, де учень має отримувати повноцінні знання. Тому в кінці уроку підводилися підсумки та закріплення пройденого матеріалу. Наприкінці уроку давався час для узагальнення матеріалу, який було засвоєно на цікавому та фантастичному уроці.

Таблиця 3.4

Рівень засвоєння знань учнями під час нестандартних уроків з предмету «Українська мова»

Хлопці	Рівень	Значення	Кількість	Відсоток (%)	Відсоток (%) – засвоєння дитиною	(%) – однією
	Високий	Оцінки від 10 до 12 балів	7	46,67	6,67	

Продовження таблиці 3.4

	Середній	Оцінки від 7 до 9 балів	5	33,33	6,67
	Початковий	Оцінки від 1 до 6 балів	3	20,00	6,67
Дівчата	Рівень	Значення	Кількість	Відсоток (%)	Відсоток (%) – засвоєння однією дитиною
	Високий	Оцінки від 10 до 12 балів	6	46,15	7,69
	Середній	Оцінки від 7 до 9 балів	6	46,15	7,69
	Початковий	Оцінки від 1 до 6 балів	1	7,69	7,69

Високий, середній та низький рівень знань означає, що учні під час нетрадиційного уроку отримували оцінки від 10 до 12 балів, від 7 до 9 балів та від 1 до 6 балів відповідно.

Можемо побачити, що відсоток засвоєння інформації помітно зріс у порівнянні з попередніми результатами.

«Математика» традиційного викладання:

Рис. 3.5 - Визначення точного рівня знань під час традиційних уроків з предмету «Математика»

Під час проведення класичних уроків з предмету «Математика», відповідно до діаграми на Рис. 3.5, можемо побачити, що хлопці засвоюють інформацію на посередньому рівні. Відсоток засвоєння знань хлопцями – 67%. У дівчат результат трохи кращий – 77 %.

За перший тиждень існуючий показник не зріс ні у дівчат, ні у хлопців.

Таблиця 3.5

Рівень засвоєння знань учнями під час стандартних уроків з предмету «Математика»

Хлопці	Рівень	Значення	Кількість	Відсоток (%)	Відсоток засвоєння дитиною (%) – однією
	Високий	Оцінки від 10 до 12 балів	5	33,33	6,67
	Середній	Оцінки від 7 до 9 балів	5	33,33	6,67
	Початковий	Оцінки від 1 до 6 балів	5	33,33	6,67
Дівчата	Рівень	Значення	Кількість	Відсоток (%)	Відсоток засвоєння дитиною (%) – однією
	Високий	Оцінки від 10 до 12 балів	4	30,77	7,69
	Середній	Оцінки від 7 до 9 балів	6	46,15	7,69
	Початковий	Оцінки від 1 до 6 балів	3	23,08	7,69

Відсоток, відповідно таблиці, означає кількість учнів у відсотковому значенні, тобто кількість учнів, які навчаються на високому, середньому та початковому рівні. А вже остання колонка висвітлює відсотковий показник засвоєння інформації однією дитиною на високому, середньому та початковому рівні відповідно.

«Математика» нетрадиційного викладання:

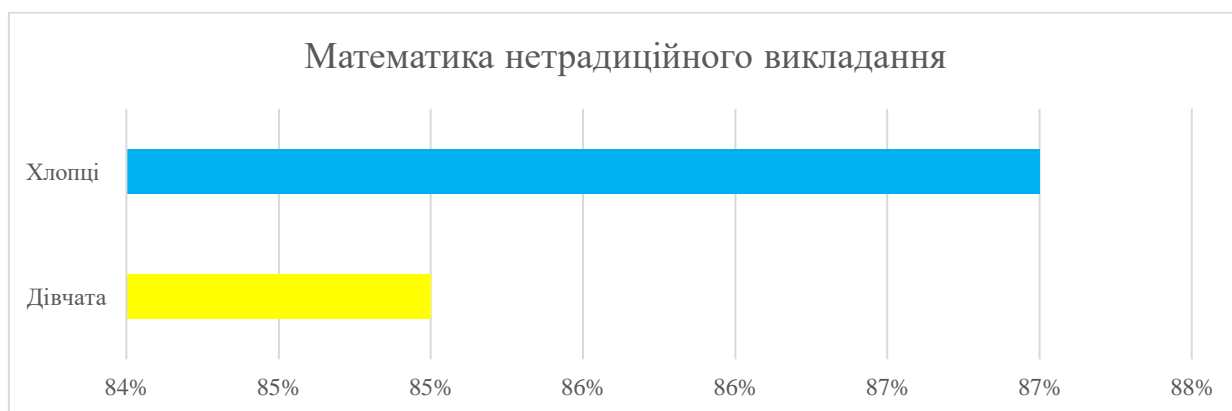

Рис. 3.6 - Визначення точного рівня знань під час нетрадиційних уроків з предмету «Математика»

На Рис. 3.6 можемо спостерігати, що рівень знань учнів помітно підвищився за рахунок внесення в уроки елементів новизни. Тому можна зробити підсумок, що нетрадиційні заняття мають позитивний результат. На такому уроці школярі «розвантажувалися» фізкультхвилинками, шукали зайве, брали участь в математичному диктанті тощо.

Нестандартне викладання уроків сприяло підвищенню відсоткового значення у хлопців на цілих 20%, а у дівчат – на 8%.

Таблиця 3.6

Рівень засвоєння знань учнями під час нестандартних уроків з предмету «Математика»

Хлопці	Рівень	Значення	Кількість	Відсоток (%)	Відсоток (%) – засвоєння однією дитиною
	Високий	Оцінки від 10 до 12 балів	6	40,00	6,67
	Середній	Оцінки від 7 до 9 балів	7	46,67	6,67
	Початковий	Оцінки від 1 до 6 балів	2	13,33	6,67
Дівчата	Рівень	Значення	Кількість	Відсоток (%)	Відсоток (%) – засвоєння однією дитиною
	Високий	Оцінки від 10 до 12 балів	4	30,77	7,69
	Середній	Оцінки від 7 до 9 балів	7	53,85	7,69
	Початковий	Оцінки від 1 до 6 балів	2	15,38	7,69

«Я досліджую світ» традиційного викладання:

На Рис. 2.7 ми можемо спостерігати відсотковий рівень засвоєння знань молодшими школярами з предмету «Я досліджую світ». Як хлопці, так і дівчата засвоюють цю дисципліну приблизно на однаковому рівні – хлопці на 87%, дівчата – на 85%.

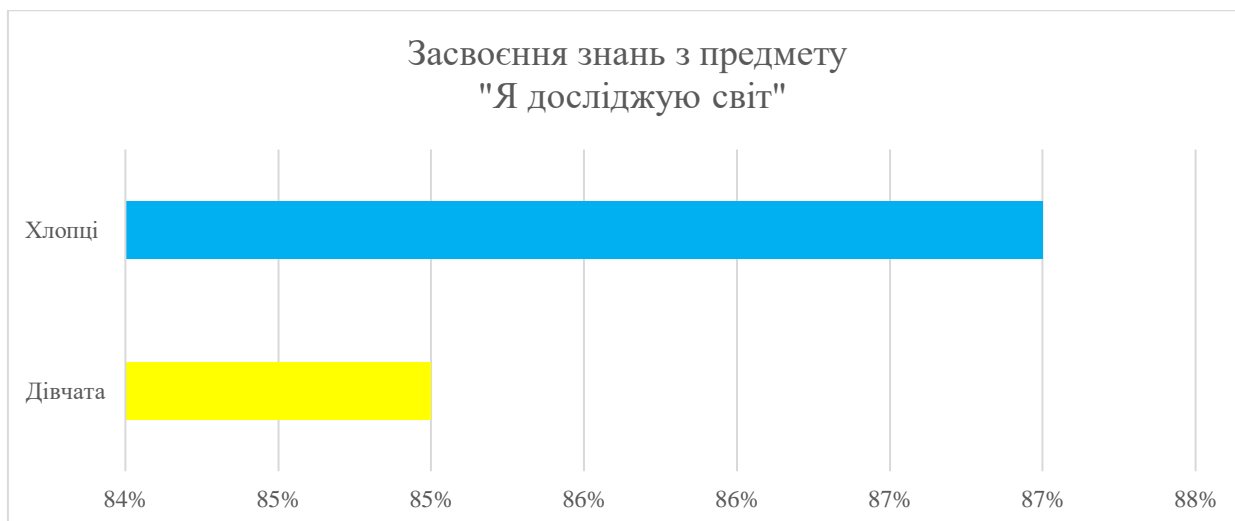

Рис. 3.7 - Визначення точного рівня знань під час традиційних уроків з предмету «Я досліджую світ»

Таблиця 3.7

Рівень засвоєння знань учнями під час стандартних уроків з предмету «ЯДС»

Хлопці	Рівень	Значення	Кількість	Відсоток (%)	Відсоток (%) – засвоєння дитиною	(%) – однією дитиною
	Високий	Оцінки від 10 до 12 балів	4	26,67	6,67	
	Середній	Оцінки від 7 до 9 балів	9	60,00	6,67	
	Початковий	Оцінки від 1 до 6 балів	2	13,33	6,67	
Дівчата	Рівень	Значення	Кількість	Відсоток (%)	Відсоток (%) – засвоєння дитиною	(%) – однією дитиною
	Високий	Оцінки від 10 до 12 балів	4	30,77	7,69	
	Середній	Оцінки від 7 до 9 балів	7	53,85	7,69	
	Початковий	Оцінки від 1 до 6 балів	2	15,38	7,69	

«Я досліджую світ» нетрадиційного викладання:

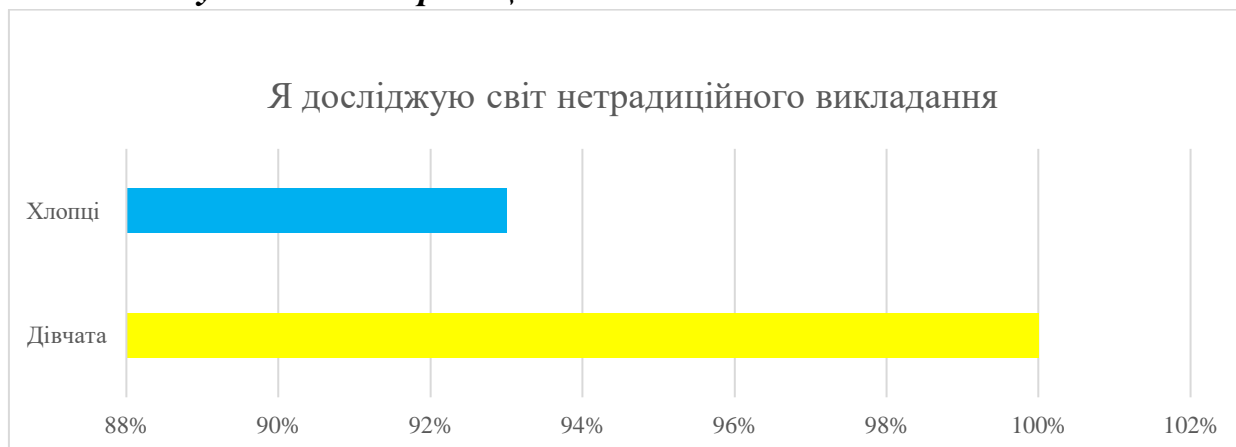

Рис. 3.8 - Визначення точного рівня знань під час нетрадиційних уроків з предмету «Я досліджую світ»

Нетрадиційне викладання предмету підвищує рівень засвоєння знань у хлопців на 6%, а у дівчат – на 15%. Темою уроку була: «Чому повітря потребує охорони», де було розглянуто важливість збереження природи і навколишнього світу. Робота проводилась в групах, були використані різноманітні картки, наводилися приклади охорони повітря на проекторі тощо.

Сумарно дівчата та хлопці підвищили рівень своїх знань на 21%.

Таблиця 3.8

Рівень засвоєння знань учнями під час нестандартних уроків з предмету «ЯДС»

Хлопці	Рівень	Значення	Кількість	Відсоток (%)	Відсоток (%) – засвоєння однією дитиною
	Високий	Оцінки від 10 до 12 балів	6	40,00	6,67
	Середній	Оцінки від 7 до 9 балів	8	53,33	6,67
	Початковий	Оцінки від 1 до 6 балів	1	6,67	6,67
Дівчата	Рівень	Значення	Кількість	Відсоток (%)	Відсоток (%) – засвоєння однією дитиною
	Високий	Оцінки від 10 до 12 балів	6	46,15	7,69
	Середній	Оцінки від 7 до 9 балів	7	53,85	7,69
	Початковий	Оцінки від 1 до 6 балів	0	0	0

Некласичні уроки допомагають учням краще засвоювати нову інформацію. Вони налаштовують дітей на позитивний лад, гарну атмосферу, сприяють кращому сприйманню інформації. На такому уроці діти засвоїли знання майже на найвищому рівні. Лише в однієї дитини залишився початковий рівень, а в переважної більшості він зріс від початкового до середнього та від середнього до високого.

Літературне читання традиційного викладання:

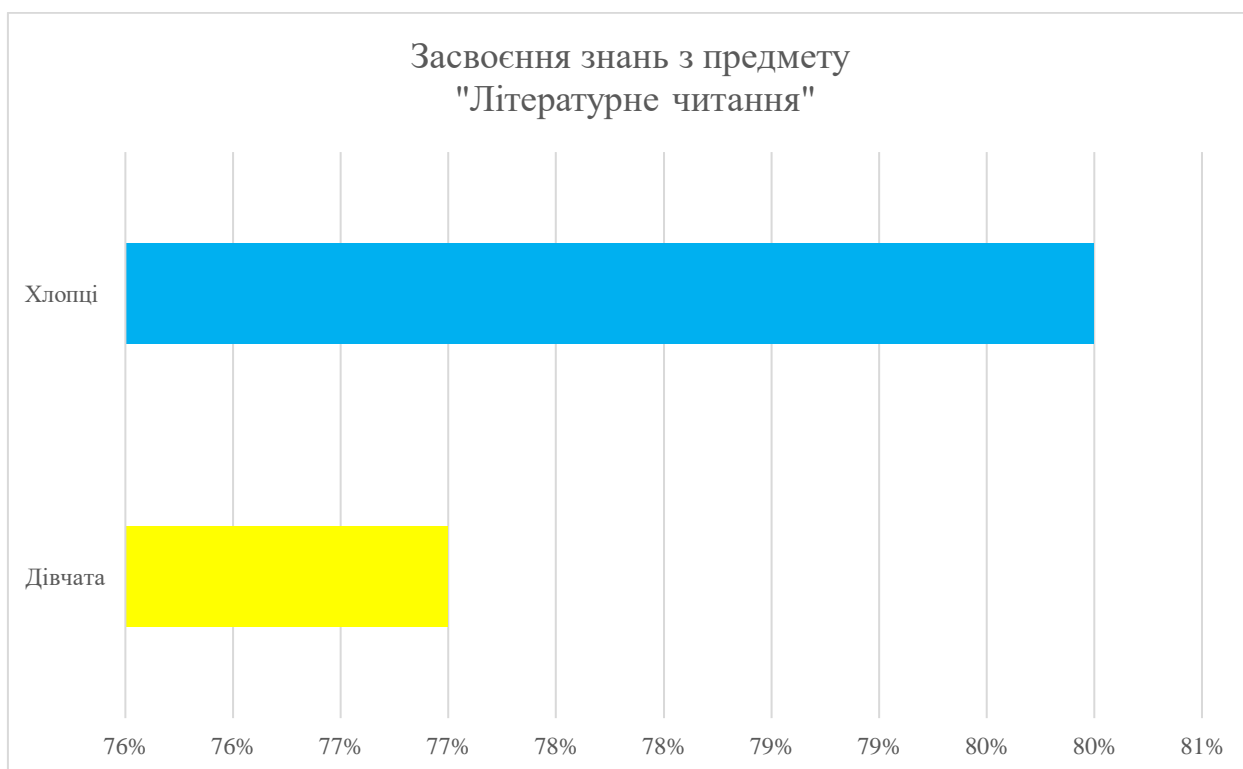

Рис. 3.9 - Визначення точного рівня знань під час традиційних уроків з предмету «Літературне читання»

Відповідно до діаграми, яка зображена на Рис. 3.9, можемо побачити, що предмет «Літературне читання» більшість школярів засвоюють на середньому рівні.

Відсотковий рівень засвоєння учнями нових знань: у хлопців – 80%, у дівчат – 77%. Тобто, рівень є вище середнього, але це не є приводом залишати все як є і не вводити сучасні методи та елементи в учбовий процес.

Таблиця 3.9

Рівень засвоєння знань учнями під час стандартних уроків з предмету «Літературне читання»

Хлопці	Рівень	Значення	Кількість	Відсоток (%)	Відсоток (%) – засвоєння однією дитиною
	Високий	Оцінки від 10 до 12 балів	5	33,33	6,67
	Середній	Оцінки від 7 до 9 балів	7	46,67	6,67
	Початковий	Оцінки від 1 до 6 балів	3	20,00	6,67
Дівчата	Рівень	Значення	Кількість	Відсоток (%)	Відсоток (%) – засвоєння однією дитиною
	Високий	Оцінки від 10 до 12 балів	3	23,08	7,69
	Середній	Оцінки від 7 до 9 балів	7	53,85	7,69
	Початковий	Оцінки від 1 до 6 балів	3	23,08	7,69

«Літературне читання» нетрадиційного викладання:

Рис. 3.10 - Визначення точного рівня знань під час нетрадиційних уроків з предмету «Літературне читання»

Отож, відповідно до Рис. 2.10 визначено, що нетрадиційний урок підвищує рівень засвоєння знань майже до ідеального. У хлопців цей показник складає 93%, а у дівчат – 92 %. Звісно, що це не може не радувати.

В процесі проведення уроку, учні були розподілені на ролі, що посприяло більшій їх зацікавленості. Кожен хотів проявити себе якнайкраще, тому більше старався і намагався краще прочитати свої репліки. В цілому, урок вийшов дуже цікавим та незвичним. Атмосфера була невимушеною та легкою, але при цьому діти добре засвоїли інформацію.

Таблиця 3.10

Рівень засвоєння знань учнями під час нестандартних уроків з предмету «Літературне читання»

Хлопці	Рівень	Значення	Кількість	Відсоток (%)	Відсоток (%) – засвоєння однією дитиною
	Високий	Оцінки від 10 до 12 балів	7	46,67	6,67
	Середній	Оцінки від 7 до 9 балів	7	46,67	6,67
	Початковий	Оцінки від 1 до 6 балів	1	6,67	6,67
Дівчата	Рівень	Значення	Кількість	Відсоток (%)	Відсоток (%) – засвоєння однією дитиною
	Високий	Оцінки від 10 до 12 балів	4	30,77	7,69
	Середній	Оцінки від 7 до 9 балів	7	53,85	7,69
	Початковий	Оцінки від 1 до 6 балів	1	7,69	7,69

Нестандартне викладання предмету «Літературне читання» посприяло зростанню рівня засвоєння інформації хлопців на 13%, а у дівчат – на 15%.

Підсумовуючи, можна сказати, що практично всі учні усвідомили та відтворили на наступному уроці те, що ними було засвоєно протягом такого своєрідного уроку.

Дослідження тривало два тижні. В 3-А класі ми так і продовжили стандартні, звичайні уроки. Відповідно, рівень засвоєння учнями знань не змінився (Таблиця 3.11). У відсотковому співвідношенні високий рівень у 17,86% школярів, середній – 60.71%, початковий – 21,43%.

Таблиця 3.11

Рівень засвоєння знань учнями під час стандартних уроків

3-А клас	Рівень	Значення	Кількість	Відсоток (%)	Відсоток (%) – засвоєння дитиною	(%) – однією
	Високий	Оцінки від 10 до 12 балів	5	17,86	3,57	
	Середній	Оцінки від 7 до 9 балів	17	60,71	3,57	
	Початковий	Оцінки від 1 до 6 балів	6	21,43	3,57	

Щодо 3-В класу, то тут результати помітні. Даний клас два тижні навчався за новою методикою. В освітній процес було внесено нестандартні елементи проведення уроку, а саме: дидактичні ігри, презентації, відеоматеріали, аудіо-матеріали та інші предмети, які безпосередньо допомогли покращити результат роботи.

Всі ці нововведення сприяли тому, що протягом нашого експерименту діти із задоволенням відвідували уроки, були більш зосереджені, підвищився інтерес до навчання і до пізнання чогось нового. Відповідно, результати у дітей значно покращилися. З початкового на середній рівень перейшло 3 учні, із середнього на високий – 4 учні, що у відсотковому співвідношенні дорівнює на 3,57% і 10,71% більше відповідно (Таблиця 3.12).

Таблиця 3.12

Рівень засвоєння знань учнями під час нестандартних уроків

3-В клас	Рівень	Значення	Кількість	Відсоток (%)	Відсоток (%) – засвоєння однією дитиною
	Високий	Оцінки від 10 до 12 балів	11	39,29	3,57

Продовження таблиці 3.12

	Середній	Оцінки від 7 до 9 балів	13	46, 43	3,57
	Початковий	Оцінки від 1 до 6 балів	4	14,29	3,57

Можемо зробити висновки, що ефект від нестандартних уроків дуже хороший. Результати вражаючі. Всього два тижні нетрадиційних занять дали такі чудові результати. Тільки уявіть, яких успіхів можна досягти, якщо продовжити такі уроки.

Я вважаю, що нетрадиційні методи проведення уроків є дуже важливими в сучасному освітньому процесі і їх необхідно впроваджувати в обов'язковому порядку. Я впевнена, що це покращить успішність школярів, що ми і побачили в кінцевому результаті.

Ми проаналізували важливість та вплив таких нетрадиційних уроків для підвищення ступеня засвоєння знань школярами третього класу. Ціль нашого дослідження – осмислення необхідності внесення нових та цікавих елементів в навчальний процес, формування мотивації та заохочення, завдяки яким навчальний матеріал швидше та якісніше засвоюється.

Учні могли не лише слухати та давати відповіді на поставлені питання, але і емоційно проявлятися, показувати свої лідерські якості, відчувати себе частиною чогось більшого, працюючи в групах.

В нашому дослідженні брали участь 28 учнів третього класу. З них 15 хлопців та 13 дівчат. Для того, аби оцінити рівень знань дітей з обраних чотирьох предметів, ми проаналізували результати отримані на стандартних та нестандартних уроках через різноманітні тестування, самостійні та контрольні роботи, роботи в групах тощо.

Нижче наведені точні підсумки та результати порівняння засвоєння знань у відсотковому співвідношенні.

Підвищення відсоткового показника рівня знань з предмету «Українська мова»

Хлопці	Дівчата
20%	7%

З предмету «Українська мова» хлопці досягли більш високого результату ніж дівчата. Вони підвищили свій рівень знань на цілих 20%. Оскільки дівчата мали і так високий рівень, то він зріс лише на 7%. Але це теж хороший результат.

Урок української мови проводився у вигляді казки. В процесі такого заняття були узагальнені знання по темі прикметників. Учні вчилися з допомогою інтерактивної презентації, шукали та розпізнавали слова, що відповідають на питання «Який? Яка? Яке? Які?»

Мета такого неklasичного уроку – розвинення в учнів усного та письмового мовлення, а також покращення творчої уяви та уважності. Діти вчилися складати віршовані рядки, підбирати рими, спираючись на свій особистий словниковий запас.

Підвищення відсоткового показника рівня знань з предмету «Математика»

Хлопці	Дівчата
20%	8%

Предмет «Математика» є досить складним для більшості учнів, оскільки він потребує великої концентрації та уваги. Це точна наука, тому вона дається не всім. Щоб добре засвоїти інформацію з математики, потрібно докласти багато зусиль. Предмет має містити в своєму складі такі елементи, які зачеплять та утримають увагу школярів протягом всього уроку.

Саме такі елементи змогли підвищити рівень знань: у хлопців - на 20%, у дівчат – на 8%.

Заняття було проведено, використовуючи новітні інформаційні технології. Було повторено та закріплено знання з розв'язування задач, а також засвоєння таблиці додавання та віднімання.

Завдяки інформаційно-комунікативним технологіям учні обирали ряд, де цифри або зростали, або спадали, і виконували завдання на додавання та віднімання чисел частинами. Наприклад, $8 + 6 = 8 + 3 + 3 = \dots$ За допомогою презентації діти засвоїли інформацію про те, що додавання містить в собі перевірочну дію і це можна зробити за допомогою віднімання. Наприклад, $8 + 6 = 14$. Перевірка: $14 - 6 = 8$ або $14 - 8 = 6$.

Підвищення відсоткового показника рівня знань з предмету «Я досліджую світ»

Хлопці	Дівчата
6 %	15 %

Школярі третього класу були ознайомлені з важливістю охорони повітря та навколишнього середовища в цілому. Аби більше зацікавити учнів та додати цікавих елементів в неklasичний урок, була запрошена людина, для якої ця тема була близька. Цією людиною була мати однієї з учениць, яка працює екологом і точно знає, яку шкоду людина несе довкіллю.

Діти з великою цікавістю слухали запрошеного гостя, задавали запитання, які їх цікавили. Такий вид уроку був дуже повчальним та змістовним.

Як результат, рівень знань хлопців у відсотковому співвідношенні зріс на 6%, а у дівчат – на 15%.

Підвищення відсоткового показника рівня знань з предмету «Літературне читання»

Хлопці	Дівчата
13 %	15 %

Предмет «Літературне читання» за відсотковими значеннями показує, що у хлопців результат покращився на 13%, а у дівчат – на 15%.

Нестандартний урок було проведено у формі так званої вистави. Всі учні були розподілені по ролям, у кожного були свої репліки. Кожен хотів самоствердитися, бути кращим, і тому намагався якнайкраще прочитати свої репліки та відіграти свою роль. Завдяки такому заняттю діти не лише закріпили існуючі навички читання, а й розвинули свої акторські вміння.

Завданнями нестандартних елементів навчальної роботи є:

- зростання ступеня зацікавленості дітей, оновлення та модернізація навчального процесу;
- погляд на кожний навчальний предмет з іншої сторони;
- внесення нових можливостей для самовдосконалення, самоствердження, неординарності тощо;

змога проявляти лідерські якості, брати на себе відповідальність за виконання групових завдань, вміти слухати та чути інших, співпереживати.

3.2. Методичні рекомендації щодо використання нестандартних уроків у процесі формування пізнавального інтересу молодших школярів

Для того аби навчання дітей в школі проходило успішно, потрібні не лише знання (під час стандартних занять), але також і навички логічного та послідовного мислення, розвинута уява та кмітливість. Досить рідко трапляються моменти, коли під час уроку вчителю вдається побачити зацікавленість на дитячих обличчях, побачити посмішку та бажання вивчати щось нове; коли вони із задоволенням тягнуть свої руки догори і хочуть відповісти на запитання.

Потрібно розуміти, що знання учнів на пряму залежать від того, як вчитель вміє створювати правильну атмосферу в класі, як він вміє активізувати розумову діяльність школярів.

Інтерес – це головне джерело спонукання учнів до навчання. Тому вчителям потрібно шукати різні методи та способи пробудження зацікавленості та інтересу до тих тем та завдань, які входять до навчальної програми.

Урок є гарним в тому випадку, коли створена ситуація для приємного дитячого подиву, що може викликати стійку увагу та зосередження. Приклади таких засобів: святкове оформлення класу, яке відповідає темі уроку, або перевтілення учнів та вчителя в персонажів, які безпосередньо переплітаються з тематикою уроку тощо.

Здивування та інтерес породжує у школярів цікаві запитання, загадки, ребуси, задачі. Аби втримати цю зацікавленість, варто не заглушати зауваженнями дитячі прояви почуттів.

Навчальний матеріал, який пропонується учням, має бути зрозумілим і послідовним, адже в іншому випадку він не викличе інтересу.

Для утримання інтересу потрібно дотримуватися принципу: у всьому новому є елементи старого (того, що вже добре відоме дітям). Пов'язуючи логічно нове зі старим, у учнів з'являється кмітливість та здогадки.

Щоб інтерес утримувався протягом всього заняття, варто уникати перевтоми учнів, робити оптимальне відношення між новими та вже набутими навичками та знаннями малечі.

Для підвищення інтересу учнів до уроку, вчителю потрібно на своєму прикладі демонструвати зацікавленість до даної науки.

Діти отримують задоволення, коли вчитель спонукає до кмітливості, вносить в урок якісь елементи гри, змагань, коли вони самостійно можуть робити висновки, щось узагальнювати та порівнювати результати своєї роботи. Найцікавішим прикладом уроку для дітей є такий, де не все доведено. Відповідно вони самостійно можуть щось узагальнювати, робити припущення, аналізувати тощо.

Після закінчення початкової школи у дітей формуються деякі навчальні навички: формується культура та спостереження; для засвоєння навчального матеріалу вони застосовують засоби порівняння та систематизації.

Яким же має бути урок, аби учні розуміли послідовність учбових дій та могли брати активну участь в ньому?

Причиною є те, що у дітей низький інтерес до школи та до навчання відповідно, оскільки вони не завжди мають можливість там самоствердитися.

У кожної людини є потреба та прагнення самоствердитись в очах інших в тій справі, якою вона займається. Будь-яка невдача провокує в учнів небажання навчатися. Ставлення дитини до школи та навчання пов'язане з тим, чи є у неї навички самостійної навчальної праці (запам'ятовування, уважність, критичне мислення тощо).

Якщо такі навички присутні, то готовність школяра до самоорганізації та інтересу в навчанні зміцнюється. Якщо ні, то інтерес до навчання знижується та зникає тяга до засвоєння нової інформації, породжується небажання навчатися в школі.

Відомо, що ще з дошкільного віку діти надають перевагу сумісній роботі в грі, тому варто не руйнувати такої ігрової сфери діяльності. Залучання до сумісної праці можливе лише в результаті впровадження нестандартних форм та методів навчання. Для учнів вчитель часто виступає помічником, він стимулює їх до підвищення активності, ініціативності, створює індивідуальні умови для їх розвитку завдяки застосуванню сучасних та нетрадиційних методів навчання.

Ефективність дидактичних ігор та нетрадиційних задач у початковій школі на пряму залежить від методики їх використання.

В процесі організації дидактичних ігор варто притримуватися таких правил:

- Умови гри мають бути зрозумілими, правильно сформульованими та легкими для сприйняття учнів.

- Дидактична гра не виконуватиме педагогічної мети, якщо вона провокує бурхливу реакцію учнів, але при цьому не несе в собі потрібного розумового навантаження.
- Якщо дидактичні матеріали не зручні у використанні, то гра не буде результативною.
- Під час проведення командної гри, має забезпечуватися нагляд та контроль за його результатами зі сторони впливових осіб.
- Для школярів ігри будуть цікавими в тому випадку, коли кожен зможе приймати в них безпосередню участь.
- Складні за інформативним навантаженням ігри та легші мають між собою чергуватися, аби не перевантажувати учнів.
- В свою чергу, активні ігри мають чергуватися з спокійними.
- Розпочавши гру, не варто зупиняти її та залишати незавершеною [24].

Питання методики, які необхідно обдумувати під час організації дидактичних ігор:

1. Мета гри. Який досвід та навички учні отримують під час гри.
2. Кількість дітей, що бере участь в грі. Кожна гра диктує конкретне число учасників.
3. Які підручники та допоміжні матеріали потрібні для проведення гри.
4. Яким чином пояснити школярам правила гри за короткий час.
5. На який відрізок часу розрахована гра.
6. Як залучити до гри більшу кількість дітей та викликати в них бажання брати участь в іграх.
7. Як покращити гру, які зміни в неї внести.
8. Які підсумки та висновки потрібно оголосити учням після завершення гри.
9. Чи є в школярів необхідні знання для участі в певній грі.

10. Завбачати негативні моменти гри.
11. Довжина гри різна і варіюється від 5 до 15 хвилин.
12. Ігрові матеріали мають бути чітко згруповані та систематизовані.

Багато проводити ігри та формувати ігрові ситуації на кожному занятті. Більш за всіх це стосується початкових класів, коли діти ще не пристосувалися до довготривалої учнівської діяльності. Вони швидко зморюються, втрачають увагу, їм набридає монотонність. В таких випадках влучним буде застосування ігрових ситуацій під час фізкультхвилинки. Зв'язок навчальної інформації з чуттєвим та емоційним забарвленням пробуджує розумову та творчу активність, а також створює умови для творчого розвитку дитини.

Для вірного проведення дидактичної гри потрібно чітко її організувати. Для цього варто заздалегідь сформулювати мету гри, визначити кількість її учасників, підібрати дидактичні матеріали, спланувати таймінг, зробити висновки.

Позитивних результатів застосування дидактичних ігор в навчальному процесі можна досягти лише тоді, коли кожна гра буде направлена на вирішення програмних завдань.

Дидактична гра, яка правильно організована, наповнює та збагачує процес мислення особистими почуттями, тренує волевиявлення учнів, формує саморегуляцію тощо [25].

Творчий розвиток, який відбувається на основі гри, сприяє підвищенню впевненості в собі, в своїх можливостях, провокує більшу розкутість та спокійну реакцію на можливу критику.

Найбільш доцільними та важливими є ігрові підходи в навчанні молодших школярів, коли навчальний процес проходить при низько розвинених процесах запам'ятовування, уваги та сприйняття.

Гру можна проводити на початку заняття. Це може бути повторення вивченого на минулому уроці матеріалу чи перевірка домашнього завдання в ігровій формі. Такі ігри повинні збудити думки дітей та допомогти

зосередитися на самостійній діяльності. Час від часу гра може проходити протягом всього уроку як фон. Якщо школярі стомлені, то варто залучити їх до активної гри (рухливої).

Приміром, запропонувати дітям стати в один ряд тих учнів, які займають парні місця, а в інший = тих, які займають непарні. Варто не забувати, що деяких дітей такі ігри занадто емоційно збуджують та відволікають від головної мети уроку. Саме тому рухливі ігри рекомендовано проводити лише під кінець уроку.

Вдалим є застосування ігор в процесі перевірки домашньої роботи. В такому випадку гра проходить на початку заняття.

Доречним є застосування ігрової методики для закріплення нового вивченого матеріалу. Під кінець уроку учні стомлюються, тому гра дає можливість відпочити і заодно повторити вивчену інформацію [26].

Доцільним є організовувати такі дидактичні ігри, які не потребують велику кількість часу на їх підготовку та запам'ятовування складних правил. Першій варто надавати таким, де можна задіяти більшу частину учнів класу, де легкі та зрозумілі правила та не потребується велике зосередження уваги [27].

Я вважаю, що для того аби застосування дидактичних ігор на уроках було результативним, потрібно вірно та правильно забезпечити ігровий план діяльності учнів, щоб діяльність одних учнів не завдавала шкоди іншим, привчати до норм поведінки в грі та призупиняти небажані прояви.

Приклади дидактичних ігор на нестандартних уроках математики

Математика важко дається та є досить складною дисципліною для більшості дітей. Тому важливо застосовувати різні варіанти дидактичних ігор на уроках математики.

Гра «Скільки?»

Допоміжні матеріали: картки з зображеннями різних предметів в різних кількостях, картки з цифрами, іграшки тощо.

Суть гри:

Варіант 1. Вчитель розставляє картки з різними зображеннями (наприклад яблука) і пропонує, показуючи на кожне з них указкою, разом їх рахувати. Після чого указкою показує яблука, починаючи вже з останнього. Вчитель має звернути увагу учнів на те, що в двох випадках виходить однакове число. Далі, дістаючи картки з яблуками по одній (навмисно не по порядку), він просить школярів знову порахувати хором. Виявляється, що і в такому випадку виходить таке ж число. Пізніше вчитель може замінити картки з яблуками на картки, наприклад, з грушами. І просить учнів порахувати, яка загальна кількість картинок. З'ясовується, що і в такому випадку кількість карток незмінна.

Варіант 2. Вчитель розставляє перед учнями іграшки та пропонує їм порахувати їх, піднімаючи вверх цифру, яку вони називають. Школярі рахують вголос у прямому та зворотному порядку.

Варіант 3. Вчитель плескає декілька разів в свої долоні. Учні, підрахувавши число оплесків, нічого не промовляючи, піднімають вгору картку з потрібною цифрою.

Варіант 4. Вчитель вже разом з учнями плескають в долоні і разом рахують їх кількість.

Варіант 5. Вчитель пропонує уважно роздивитися таблицю із зображенням однакових або різних предметів. Після цього просить мовчки полічити ці предмети і показати вірну відповідь.

В процесі вивчення тем, що пов'язані з порівнянням предметів за кількістю, можна застосувати таку гру як «Покажи «стільки ж», «більше», «менше»».

Гра «Покажи «стільки ж», «більше», «менше»»

Допоміжні матеріали: комплект карток з числами у вчителя та учнів, різні предмети.

Суть гри:

Варіант 1. Вчитель піднімає вгору картку з цифрою 5 і каже учням: «Більше!». Діти показують картки з цифрами 6, 7 і так ділі, або картку, на якій

зображено більше 5 предметів. У випадку, коли вчитель говорить «Стільки ж!», учні показують картку з 5 предметами. «Менше!» – діти піднімають вгору 3-4 предмети тощо.

Варіант 2. Вчитель піднімає картку з числом і каже: «Більше!», «Менше!», «Стільки ж!». Після чого учні показують картки, на яких більше, менше та таке ж значення.

Аби діти краще засвоїли поняття просторового уявлення, широкого застосування набула гра «Вище-нижче, довше – коротше».

Гра «Вище-нижче, довше – коротше»

Суть гри: Вчитель просить дітей встати і, в залежності від того, що він скаже, показати нижче або вище, ніж він сам.

Варіант 1. Вчитель показує нижче (вище) парти та говорить «вище», «нижче». Учні швидко піднімають свої руки значно вище (нижче), ніж показав вчитель.

Для того, аби легше засвоїти навчальний матеріал про нумерацію чисел, коли учні вчаться читати та писати ці числа, порівнювати їх та визначати їх місце в числовому ряді, вирішувати приклади на додавання та віднімання, допоможе гра «Більше, менше, порівну».

Гра «Більше, менше, порівну»

Допоміжні матеріали: Комплект знаків більше, менше та рівно для кожного учня, іграшки, дрібні предмети, фігури, картки з різними зображеннями.

Суть гри: Вчитель пише на дошці різноманітні цифри. Учням потрібно в себе на парті розкласти предмети таким чином, щоб вони відповідали записам вчителя, і розставити правильні знаки порівняння. Після цього вчитель швидко перевіряє правильність виконаних дій, пройшовши між партами.

Гра «Збільшити та зменшити на 1»

Допоміжні матеріали: картки з числами.

Суть гри: Вчитель піднімає догори картку з якимось числом. Учні, в свою чергу, в лівій руці піднімають картку з числом, яке на 1 буде меншим за нього, в правій – більше на 1.

Наприклад, вчитель піднімає картку з числом 8. Тоді діти мають в лівій руці тримати картку з числом 7, в правій – з числом 9. Переможцем гри є ті учні, які жодного разу не помилилися, або зробили найменшу кількість помилок серед інших [28].

Мені здається, що без гри навчити учнів математики практично неможливо. Гра допомагає зосередитись навіть найактивнішим школярам. Спершу їх цікавить лише ігровий процес, та пізніше інтерес з'являється і до того навчального матеріалу, який вивчається.

Приклади дидактичних ігор на нестандартних уроках української мови

Щоб учні результативніше засвоювали учбовий матеріал з української мови, вчителі намагаються застосовувати різноманітні дидактичні ігри. Мета таких ігор – розвиток пізнавального інтересу школярів. У кожній грі розвивається уважність, кмітливість, спостережливість тощо.

Гра «Чарівний ланцюжок»

Тема: Частини мови. Іменник.

Мета: закріпити навички школярів у визначенні роду іменників, його розпізнавання за родовими закінченнями, навчити самостійно підбирати іменники певного роду, плекати інтерес до вивчення рідної мови.

Додаткові матеріали: аркуш паперу із завданнями для всіх команд, ручки, секундомір.

Вказівки до проведення гри:

Учні розподіляються по групам за різнокольоровими картками. На одній стороні картки зображено частину малюнка. Малюнок розділений на таку кількість частин, скільки має бути учасників у групі.

Дітям потрібно скласти малюнок за допомогою своїх карток. В першу чергу потрібно знайти товаришів по групі. Їх буде декілька. Сформований малюнок підкаже дітям, іменники якого роду вони добиратимуть (чоловічого,

жіночого чи середнього). При цьому слова в рядок (ланцюжок) учні добиратимуть таким чином, аби наступне слово починалося з того звуку, на який закінчується попереднє. Ще однією умовою є те, щоб всі слова належали до того роду, який належить вашій групі.

Наприклад: буквар – ранок – конкурс – слон...

Умови гри:

1. Перед початком гри обирається спікер.
2. Всі учасники гри уважно ознайомлюються із завданням.
3. Не потрібно перебивати один одного, говоріть по черзі.
4. Притримуйтеся відведеного на гру часу – 5 хвилин.
5. Не заважайте іншим.
6. Підбирайте іменники тільки відповідного роду.
7. Оголошувати результати роботи повинен спікер групи.
8. Спостерігайте за відповідями інших команд та підраховуйте правильно підібрані слова.

Аналіз дидактичної гри:

1. Яку кількість іменників конкретного роду перерахувала ваша команда?
2. Чи згодні учасники інших груп з кількістю названих слів, з їх правильністю?
3. Хто із учасників вашої команди запропонував найбільшу кількість слів?
4. Хто серед учасників всіх команд назвав найбільшу кількість вірних слів? Хто отримає звання «Найкращого знавця мови» в класі?

Гра «Подай сигнал»

Вказівки до проведення гри:

Вчитель або хтось із учнів виразно зачитує вірш. В момент, коли учні чують іменник, вони подають сигнал сигнальною карткою або якимось іншим методом.

Звечоріло, ніч заходить,

*місяць з хмари не виходить,
ані зіроньки не мріє,
тільки сніг кругом біліє.
Ось схопилась хуртовина,
закурилася долина,
і кипить мороз у полі,
на просторі та на волі,*

Гра «Іменники в моєму портфелі»

Вчитель пропонує дітям записати за 5 хвилин якнайбільше іменників (предметів), що лежать в їх шкільних ранцях. Переможцем стає той, хто перелічив більшу кількість іменників.

Ця гра сприяє розвитку уваги у дітей, їх мислення, пам'ять, спостережливість тощо.

Гра «Чарівник»

Мета: покращити набуті навички та знання школярів, розвивати їх творчий потенціал, їх увагу, збагатити їх словниковий запас та зміцнити дружні стосунки в класі.

Додаткові матеріали: надруковані на аркушах вірші або пісні, ручки, музичний супровід.

Вказівки до проведення гри:

У віршах або піснях, які роздаються учням, слова записані навпаки. Потрібно в кожному парному рядку так змінити порядок слів, щоб підібрати риму до непарного рядка. Після цього прочитати вірш та правильно і гарно його записати в зошит.

Умови гри:

1. Поділіться на пари.
2. Домовляйтеся та знаходьте спільне рішення.
3. Не заважайте іншим, працюйте тихо.
4. Пишіть каліграфічно.

5. Після того, як робота буде виконана – взаємоперевірка виконаної роботи.

6. Сигналом про завершення роботи є закінчення музичного супроводу.

Аналіз дидактичної гри:

1. Чи вистачило вам часу на виконання поставленого завдання?
2. Які ви підібрали рими в парних рядках?
3. Чи не виникло у когось проблем з добиранням рим?
4. Чия з робіт найкраще каліграфічно написана?
5. Чия з робіт написана найбільш грамотно?

Гра «Бумеранг»

Мета: удосконалювати навички аналізу слів, збільшувати словниковий запас, покращувати вміння користуватися словником.

Додаткові матеріали: картки зі словами, олівець, музичний супровід.

Вказівки до проведення гри:

Гра носить назву «Бумеранг», оскільки слова, з якими ми будемо працювати, потрібно розподілити у дві колонки: 1 колонка – зверху донизу по одній літері, 2 колонка – знизу доверху (одна літера навпроти іншої). Проміжок між цими двома літерами потрібно так заповнити, аби утворилися нові слова, де перша та остання літери будуть співпадати з написаними.

Умови гри:

1. Розподіліться на пари.
2. Приймайте рішення вдвох, знаходьте спільне рішення.
3. Працюючи, не заважайте іншим парам.
4. Всі пари отримують картки з однаковими словами, які складаються з 4-5 літер.
5. Слова, які вигадують діти, можуть належати до будь-якої частини мови.
6. При необхідності використовуйте словник.
7. Переможцем стає той, хто першим вірно виконає завдання.

Аналіз дидактичної гри:

1. Чи є такі, кому не вистачило часу на виконання завдання?
2. З словами на яку літеру виникло найбільше труднощів?
3. Чи є бажаючі записати або зачитати свої варіанти слів?
4. Хто дізнався для себе нові слова?

Отже, дидактичні вправи та ігри, які проводяться на уроках української мови, сприяють розвитку мовлення в учнів. Крім цього, вони покращують запам'ятовування, уважність, кмітливість, вчать класифікувати предмети, порівнювати тощо.

Висновки до третього розділу

Наше дослідження присвячене нестандартним урокам як засобам формування пізнавального інтересу в учнів початкової школи. Дана тема є досить актуальною в час інформаційних технологій і модернізації освіти.

В нашій експериментальній роботі ми визначили чи є ефект в проведенні нестандартних занять для молодших школярів. Перш за все ми провели та одержали результати класичних для учнів занять. Після цього було введено нетрадиційні та некласичні для них елементи і теж визначено результати. Пізніше зробили порівняння стандартних та нестандартних уроків у відсоткових значеннях. По результатам було зрозуміло, що некласичні уроки є більш продуктивними та мають більший ефект. Вони легше сприймаються, краще запам'ятовуються та тримають увагу учнів протягом всього уроку.

У третьому класі навчається 28 учнів, із них 13 чоловік складають дівчатка, а 15 – хлопці. У відсотковому співвідношенні їх кількість складає 46% - дівчата та 54% - хлопці.

Ми досліджували як сприймають знання окремо хлопці та окремо дівчата у відсотковому співвідношенні. Для дослідження було обрано чотири предмети: «Українська мова», «Математика», «Я досліджую світ» та «Літературне читання».

Перший етап експерименту базувався на стандартному педагогічному викладанні навчального матеріалу (без презентацій, аудіо- та відео супроводу). Другий етап був проведений так, аби зацікавити учнів, повернути їх увагу з першої хвилини заняття. З самого початку нестандартного уроку школярі проявляли свій інтерес та зацікавленість до предметів.

Для того, аби викладання уроків було ефективним, вчитель має бути компетентним та обізнаним з кожного предмету. Він повинен експериментувати, самовдосконалюватися, вносити щось нове в класичні уроки, мати індивідуальний підхід до кожного учня та бути відданим своїй роботі. В процесі дослідження було визначено характерність засвоєння інформації з вище перерахованих предметів дівчатами та хлопцями, проаналізовано їх середньостатистичний рівень отримання знань. Пізніше було визначено, чи є доцільним запровадження нетрадиційних елементів в навчальний процес.

Упродовж другого етапу дослідження заняття набули зовсім іншого характеру – стали різноманітнішими, цікавішими, казковими та з ігровими елементами. Уроки, які проводилися в казковій атмосфері, краще засвоювалися учнями. Кожен учень класу займає певну сходинку отримання на засвоєння знань. Хтось із них займав високий рівень знань і мав оцінку від 10 до 12 балів, діти з середнім рівнем знань мали оцінки в діапазоні від 7 до 9 балів, з початковим – від 1 до 6 балів.

З більшості предметів, які були проведені із застосуванням неklasичних елементів, учні з низьким рівнем засвоєння інформації підвищили його до високого, а ті хто мав початковий рівень – досягли середнього.

Отже, по завершенню нашого експерименту ми провели з учнями тестування, опитування, а також колективне обговорення. Вмотивований школяр буде докладати більше зусиль при навчанні, застосовувати свої здібності та досягати поставлених задач. На це їх має надихати вчитель. По закінченню нашого дослідження можна зробити висновок про те, що введення

некласичних та нетрадиційних елементів в навчальний процес є необхідністю для сучасної школи. При таких умовах помітно зростає та стає більш стійким продуктивність навчання.

ВИСНОВКИ

Таким чином, у кваліфікаційній роботі наведено теоретичне узагальнення наукових здобутків у сфері використання нестандартних уроків як засобу формування пізнавального інтересу молодших школярів. Проведене дослідження дозволило нам зробити наступні висновки та узагальнення.

1. Розвиток пізнавальної активності молодших школярів базується на ряді основних засад, спрямованих на стимулювання цікавості, самостійності та ефективного засвоєння знань: активне взяття учнями ініціативи в освітньому процесі; індивідуалізація та диференціація; створення стимулюючого середовища; залучення до творчого мислення (сприяє розвитку уяви, критичного мислення та здатності до самовираження); врахування психофізіологічних особливостей (ґрунтується на розумінні, що вік та індивідуальні особливості впливають на сприйняття та розуміння інформації); педагогічний супровід (засновано на підтримці вчителя, який є не лише джерелом знань, але й організатором пізнавальних процесів, вихователем та наставником); активне використання інноваційних методів (передбачає застосування сучасних технологій, інтерактивних методик та гри в процесі навчання для стимулювання активності учнів).

Ці засади створюють основу для ефективного розвитку пізнавальної активності молодших школярів, допомагаючи їм не лише засвоювати інформацію, а й розвивати критичне мислення, творчість та саморегуляцію.

2. Нестандартні уроки в початковій школі — це інноваційний підхід до навчання, спрямований на підвищення ефективності процесу та зацікавленість учнів. Основна суть полягає в тому, щоб виходити за межі традиційних методів та створювати унікальні сценарії, які враховують індивідуальні особливості учнів та активізують їхні пізнавальні здібності.

Нестандартні уроки сприяють розвитку критичного мислення, творчості та самостійності учнів, роблячи навчання більш захопливим та ефективним.

3. Застосування нетрадиційних форм навчання для молодших школярів вимагає врахування певних педагогічних умов для ефективного впровадження: адаптація до вікових особливостей (врахування психологічних та фізіологічних особливостей молодших школярів для створення навчального процесу, що відповідає їхнім можливостям та інтересам); групова та індивідуалізована робота; використання інтерактивних методів (активне використання інтерактивних методів, які сприяють активній участі учнів у навчальному процесі та створюють атмосферу взаємодії); використання сучасних технологій (інтеграція сучасних технологій та мультимедійних засобів для того, щоб навчання було цікавим та ефективним); залучення до самостійності; різноманітність оцінювання; створення позитивного клімату.

Забезпечення цих умов дозволить ефективно впроваджувати нетрадиційні форми навчання, сприяючи розвитку різних аспектів особистості молодших школярів.

4. Наше дослідження підтвердило той факт, що сучасна школа не уявляється без новітніх елементів в уроках та нетрадиційних методів викладання. Результатом нашого експерименту є помітне зростання рівня засвоєння інформації на нестандартних уроках учнями 3- В класу.

Після завершення дослідження, яке тривало два тижні, серед дітей було проведено опитування та анкетування. За результатами анкетування було зрозуміло ставлення школярів до нетрадиційних уроків. Всі учні залишилися задоволеними після впровадження неklasичних елементів в навчальну роботу і заявили про своє бажання, щоб так надалі і продовжувалося.

Анкетування було проведено і серед вчителів також (Додаток Б). Як виявилось, лише менша половина колективу використовує нетрадиційні елементи в своїй роботі з учнями. При цьому, після обговорення, більшість заявили, що в подальшому планують це робити, оскільки вражені результатом нашого експерименту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Амонашвілі Ш. Пізнавальні можливості дитини. *Завуч.* 2001. № 28 (жовтень).- С. 11- 12.
2. Аніпонова М. Активізація творчої діяльності учнів на уроках математики. *Математика.* 2009. Червень. № 23.– С. 3–6.
3. Бібік Н.М. Пізнавальний інтерес як умова суб'єктності навчання молодших школярів. *Педагогічний дискурс* 2011. Вип. 10. С. 53-56.
4. Бойко Н. О. Дидактичні умови формування пізнавального інтересу у школярів: Автореф. дис. канд. пед. наук. Х., 1999. 19 с.
5. Ватаманюк Г. Інтелектуальна гра як засіб активізації навчально-пізнавальної діяльності старших дошкільників та молодших школярів. *Початкова школа.* 2008. № 6. С. 40-44.
6. Вашуленко М.С., Дмитренко Л.І. Нестандартні уроки мовлення та мислення молодших школярів. *Початкова школа.* 1993. №11. С 6-8
7. Волошина В., Лохвицька Л. До школи зі стійкими пізнавальними інтересами. *Початкова школа.* 2003. № 4. С. 5 – 7
8. Ворожейкіна О. М. «100 цікавих ідей до проведення уроку». Видавнича група «Основа», 2011. 84с.
9. Галкін С. Г. Активізація навчально-виховної діяльності учнів як засіб підвищення ефективності навчально-виховного процесу. *Управління школою.* 2004. Січень №3 (51). С. 12-15.
10. Галузинський В.М., Євтух М.Б. Педагогіка: теорія та історія: Навч. Посібник. К.: Вища шк., 1995. 237 с.
11. Демиденко В.К. Виховання інтересу в учнів до навчання. К.: Знання, 1978. 183с.
12. Досяк І.М. Нестандартні уроки з використанням інноваційних технологій. 1-4 класи. Харків. Видавнича група «Основа», 2007. 160 с. (Б-ка журн. «Початкове навчання і виховання»; Вип..6 (42)).
13. Дудник Н. Організація пізнавальної діяльності учнів. *Завуч.* 2005. Жовт. (№30). с.4-30.

14. Житник Б. О. Методи навчання та активізації пізнавальної діяльності учнів. *Управління школою*. К. 2005. Трав.(№15). С. 9 -28.
15. Жоржик О. Формування пізнавальної активності учнів у процесі спільної ігрової діяльності. *Рідна школа*. 2000. № 1. С. 27 – 28
16. Забранська Н. Активізація пізнавальної діяльності учнів на уроках математики. *Математика*. 2004. № 31-32. С. 13–15.
17. Запорожченко Т. П. Формування математичної компетентності майбутнього вчителя початкових класів засобами інноваційних технологій : дис. канд. пед. наук: 13.00.04. Чернігів, 2018. 220 с.
18. Калашник І.І. Стимулювання особистісного розвитку учнів на уроках математики за допомогою інтерактивного навчання. *Математика в школах України*. 2010. № 5. С. 2–6.
19. Кальчук М. Педагогіка В. О. Сухомлинського – педагогіка ХХІ ст. Початкова школа. 2008. № 9. С. 37 – 40.
20. Кобаль В.І. Дидактичні умови розвитку пізнавальних інтересів учнів. *Теоретичні питання культури освіти і виховання*: КНЛУ, збірник наукових праць. К. 2003. 102с.
21. Коберник Г., Побірченко, Н. Інтерактивне навчання в системі нових освітніх технологій. *Початкова школа*. 2004. №10. С. 8-10.
22. Коберник О. М. Активізація навчально-пізнавальної діяльності школярів. *Рідна школа*, № 12. С. 55–60.
23. Коваленко О. Е. Методика професійного навчання: Підруч. для студ. вищ. навч. закл. Нар. укр. акад. Х.: Вид – во НУА, 2005. С. 360.
24. Колесникова Л.В. Нестандартні задачі – шлях до розвитку творчого мислення учнів. *Математика в школах України*. 2008.№ 8–9. С.12-15.
25. Крамаренко С. Г. Інтерактивні техніки навчання як засіб розвитку творчого потенціалу учнів. *Відкритий Урок*. 2002. № 5 – 6. С. 7-10.
26. Кузьмінський А. І., Омеляненко В. Л. Педагогіка: підручник. К.: Знання-Прес, 2008. С. 447.

27. Кулик Л. Декілька активних методик перевірки знань учнів. *Математика в школах України*. 2005. № 11. С. 7–9.
28. Литвинчук І.В. Розвиток пізнавальних здібностей у молодших школярів. *Психологічна газета*. 2001. №7. С. 3-15.
29. Лозова В. І., Троцько Г. В. Теоретичні основи навчання і виховання: навчальний посібник. Харків: ХДПУ, 1997. – 338 с.
30. Лухтай Л.К. Нестандартний урок. *Початкова школа*. 2002. №3
31. Малихіна О. В. Особливості мотивації учіння дітей молодшого шкільного віку. *Початкова школа*. 2002. № 7. С. 51-52.
32. Мельниченко І. Дидактичні ігри з математики за комплексною програмою «Росток». *Початкова школа*. 2011. №4. С.16-18.
33. Наукові записи ТНПУ ім. В. Гнатюка. Сер. Педагогіка/ Редкол. М. Вашуленко, А. Вознюк та ін. Тернопіль: ТНПУ. 2005. Вип. 1.
34. Нестандартні уроки конспекти уроків. *Початкове навчання і виховання*. 2007. № 1, № 2. С. 9–15.
35. Нестандартні уроки: Посібник для вчителів початкових класів. Т., 1993. 116 с.
36. Нестандартні форми уроків. Педагогічна академія пані Софії. 2006. № 6. С. 48.
37. Нікітіна Н. М. Активізація пізнавальної діяльності учнів шляхом використання ігрових моментів і цікавих завдань. *Початкове навчання та виховання*. 2011. № 31. С. 21-31.
38. Новикова Н. В. Активізація пізнавальної діяльності учнів під час самостійної роботи. Проблеми професійної підготовки вчителя школи майбутнього: Зб. наукових праць за матеріалами Всеукраїнської наук. – практ. Конф. Мелітополь. 2002. С. 45-47.
39. Отдатчикова Л. Нетрадиційні форми навчання. *Сільська школа*. 2008. №11 (23).
40. Паламарчук В.Ф., Румянцева К.І., У пошуках нестандартного уроку. *Початкова школа*. 1991. № 11. С. 65

41. Петухова Л. Є. Теоретичні основи підготовки вчителів початкових класів в умовах інформаційно-комунікаційного педагогічного середовища: Монографія. Херсон: Айлант, 2007. С. 200.

42. Пироженко Л. В. Пометун О. І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. Науково – методичний посібник. К.: А.С.К, 2004. С. 192.\

43. Повстемська В. Активізація пізнавальної діяльності учнів на уроках математики як засіб підвищення результативності навчального процесу. *Математика в школах України*. 2004. № 34. С. 2–5.

44. Пометун О. І. Застосування інтерактивних технологій у навчанні молодших школярів. Методологічний посібник за ред. д. педагогічних наук, професора Пометун О. І. Тернопіль. Навчальна книга. Богдан. 2011. С. 320.

45. Посаченко І.М. Ігрові методи у навчальному процесі. *Рідна школа*. 1992. №1. С. 72-74.

46. Прокопенко В.М. Використання інтерактивних технологій навчання на уроках математики. *Математика в школах України*. 2005. № 26. С. 3.

47. Пушкіна О. Активізація розумової активності та розвиток творчої ініціативи на уроках математики. *Математика в школах України*. 2005. № 31. С. 2–5.

48. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи: Підручник для студентів педагогічних факультетів. К. : Абрис, 1997. 416 с.

49. Савченко О.Я. Дидактика початкової школи: Підручник для студентів педагогічних факультетів. К.: Генеза, 2002. 368 с.

50. Санжарівська Н.В. Урок як основна форма навчального процесу. *Управління школою*. 2010. № 8. С. 19-25.

51. Сиротинко Г. О. Сучасний урок: інтерактивні технології навчання. Харків: Видавнича група «Основа», 2003. С. 162.

52. Скворцова С. О., Онопрієнко О. В. Нова українська школа: методика навчання математики у 1—2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах інтегративного і компетентнісного підходів, Харків, Україна: Ранок, 2019. 188 с.

53. Скворцова С. О., Онопрієнко О. В. Нова українська школа: методика навчання математики у 1—2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах інтегративного і компетентнісного підходів, Харків : Ранок, 2020. 186 с.
54. Стрілець С. І., Запорожченко Т. П. Методика навчання освітньої галузі «Математика». Навчально-методичний посібник. Чернігів: Чернігівський національний педагогічний університет імені Т. Г. Шевченка, 2014. 188 с.
55. Сухарева Л.С. Сучасний урок у початковій школі. Нестандартні уроки математики у 1-4 класах. Харків. Видавнича група «Основа», 2005. 192с.
56. Сушенцев О. Сутність пізнавальної діяльності учнів. *Рідна школа*. К. 2002 С.24-47.
57. Улькіна Т.В. Особливості змісту пізнавальних здібностей. Рання психодіагностика та психологічна підтримка обдарованих дітей з особливими потребами . К.Університет «Україна», 2002. 148с.
58. Фіпула М.М. Педагогіка: Навч. Посіб. Вид. 2-ге випр. доп. К. Академвидав, 2007 – 560 с. (Альма-матер)
59. Харитин О. Розвиток пізнавальних інтересів учнів. Активізація розумової діяльності. *Початкова освіта*. 2001. №15.
60. Чернова Н. Інновації в освіті та нові підходи до методики активізації пізнавальної діяльності учнів. *Сучасна школа України*. 2009. №8. С. 80.
61. Шевченко Г. Форми активізації пізнавальної діяльності учнів на уроках математики в 5–9 класах. *Математика в школах України*. 2004. № 30. С. 2–4.
62. Шило С. І., Савченко Т. В. Удосконалення навчально-виховного процесу на основі впровадження інноваційних технологій як засіб розвитку творчої особистості учасників педагогічного процесу. Запоріжжя. 2014. URL: <https://osvitoria.media/event/osvitnij-eksperiment/> (03. 11. 2019)
63. Шулигай С. Історія як засіб стимулювання пізнавального інтересу учнів на уроках математики. *Математика в школі*. 2009. № 9. С. 24–30.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Анкета для учнів 3 класу

Прочитайте уважно запитання. Свою відповідь обведіть кружечком.

1. Чи подобаються Вам традиційні уроки?
а) так;
б) ні.
2. Вам подобаються більш традиційні чи нетрадиційні уроки?
а) традиційні;
б) нетрадиційні.
3. Чи змінилося Ваше ставлення до предмету після нетрадиційного уроку ?
а) так;
б) ні.
4. Як Ви вважаєте, чи допоміг цей урок краще зрозуміти матеріал?
а) так;
б) ні.
5. Чи важко було Вам зосередитися, чи навпаки, Ви легко втягнулись у процес?
а) важко;
б) легко.
6. Як Ви оцінюєте цей урок за шкалою від 1 до 5, де 01 – не сподобався взагалі, 05 – дуже сподобався?
01 02 03 04 05
7. Які аспекти уроку Вам більше всього сподобались? (оберіть всі, що підходять)
а) новий метод викладання;
б) ігровий елемент;
в) групова робота;
г) експеримент;
д) інше.
8. Чи виникли у Вас нові ідеї або запитання після уроку?
а) так;
б) ні.
9. Чи вважаєте Ви, що такі уроки допомагають краще засвоїти матеріали?
а) так;
б) ні.
10. Чи хочете Ви, щоб такі уроки проводили частіше?
а) так;
б) ні.
11. Щоб Ви змінили або додали на цьому уроці, щоб зробити його кращим?

Дякую за Ваші відповіді!

Анкета для вчителів початкової школи:

Шановні вчителі!

З метою вивчення нетрадиційних уроків з молодшими школярами просимо Вас дати відповіді на питання анкети:

1. У якому класі Ви викладаєте?

а) Першому.

б) Другому.

в) Третьому.

г) Четвертому.

2. Чи використовуєте Ви нетрадиційні форми проведення уроків?

а) Так.

б) Ні.

3. Які саме нетрадиційні види уроків Ви використовуєте?

4. Які нетрадиційні види уроків, на Вашу думку є більш ефективні? Чому?

5. Які нетрадиційні види уроків, на Вашу думку є менш ефективні?

6. Як учні реагують на нетрадиційні форми роботи?

7. Чи складно учням?

8. Оцініть з власного досвіду роботи, які уроки більше подобаються учням: традиційні чи нетрадиційні?

а) Традиційні;

б) Нетрадиційні.

9. Які види нетрадиційних уроків Ви використовуєте у своїй роботі? (Виберіть всі правильні відповіді).

а) КВК;

б) Квест;

в) Урок – гра;

г) Урок – подорож;

г) Інтегровані уроки;

д) Урок – змагання;

ж) Урок – вікторина.

10. Чи можна всі уроки проводити у нетрадиційних формах?

а) Так;

б) Ні.

11. Вкажіть причини не використовувати нетрадиційні форми проведення уроків.

а) Не має таких причин, так як використовують часто;

б) Значні затрати часу на підготовку;

в) відсутність бажання проводити такі уроки;

г) інше.

12. З якою метою Ви проводите нетрадиційні уроки?

а) З метою зацікавлення школярів вивченню предмета;

б) З метою розвитку пізнавальних інтересів;

в) Тому що цього хочуть діти;

г) Вимагає адміністрація школи;

г) Інше.

Дякуємо за Ваші відповіді!